

Удзельнікам і гасцям урачыстасцей Дня беларускага пісьменства

Паважаныя сябры!

Сардэчна віншую вас з Днём беларускага пісьменства.

У Год культуры яго правядзенне набывае асаблівае значэнне. Увага грамадства засяроджана на неабходнасці беражлівага захавання лепшых духоўных здабыткаў, якія дайшлі да нас праз стагоддзі, і ўзбагачэння нацыянальнай скарбніцы дасягненнямі нашых таленавітых сучаснікаў, бо гістарычная памяць і гонар за Радзіму служаць трывалым падмуркам для далейшага развіцця краіны.

Сёлета эстафету па правядзенні мерапрыемстваў прымае Рагачоў — горад, з якім звязаны лёсы Уладзіміра Караткевіча, Міхася Лынькова і Андрэя Макаёнка. Лейтматывам творчасці гэтых пісьменнікаў сталі любоў да роднай зямлі, павага да працавітых і добразычлівых людзей.

Упэўнены, багатая праграма свята паслужыць плённаму развіццю беларускага слова і пашырыць рады яго прыхільнікаў.

Жадаю ўдзельнікам і гасцям Дня беларускага пісьменства творчага натхнення, дабрабыту і поспехаў ва ўсіх справах.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА

4 верасня 2016 года

Увага!

Конкурс падоўжаны!

Змяніліся тэрміны правядзення адкрытага конкурсу "аказанне паслуг па вытворчасці фільмаў". Тэрмін падачы дакументаў падоўжаны да 12 верасня 2016 года. Адкрыццё конкурсных канвертаў адбудзецца ў 10.00 13 верасня 2016 года.

Падрабязная інфармацыя размешчана ў раздзеле "Конкурсы і мерапрыемствы" ("Запрашэнне да ўдзелу ў адкрытым конкурсе работ па вытворчасці кіна- і відэафільмаў") на сайце Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Кантактны тэлефон: (8 017) 204 86 07

4 верасня ў Рагачове адзначыць Дзень беларускага пісьменства-2016. Адной з цэнтральных фігур літаратурнай гісторыі горада стаў знакаміты пісьменнік Уладзімір Караткевіч.

Гадзіннік спыніўся на... кнізе

Згадка пра пісьменства ў гарадской прасторы Рагачова. / Фота Ільі СВІРЫНА

Тэматычныя матэрыялы чытайце на старонках гэтага нумара "К".

Журналісцкі аўтатур газеты "Культура"

Гэтую вандроўку мы назвалі "візітам да сяброў". Культура Іванаўскага, Кобрынскага, Драгічынскага раёнаў нам добра вядомая і па баяздольных кадрах кіраўнікоў, і па невялікім творчым патэнцыяле. Праўда, колішні начальнік аддзела культуры Іванаўскага райвыканкама Уладзімір Шаляговіч — на пенсіі. Але ягоны ўклад у агульную справу настолькі важкі, што мэтанакіраванасць шчыраванняў Уладзіміра Васільевіча заўважная і ў сённяшніх справах работнікаў культуры. А кіруе імі паслядоўніца Шаляговіча Валянціна Барадзінчык — чалавек прынцыповы.

Яўген РАГІН, Кастусь АНТАНОВІЧ, Мінск — Іванаўскі — Драгічынскі — Кобрынскі раёны Брэстчыны — Мінск

3+3=6 ды два на розум пайшло

Культура Іванаўшчыны, на наш погляд, — унікальная. Ну дзе вы бачылі, да прыкладу, шэсць устаноў музейнага тыпу ў адным раёне? А праз пэўны час да іх далучацца яшчэ дзве. Пра гэта "К" пісала, піша і будзе пісаць. Хаця б з той нагоды, што дзесьці і адзін крэатыўны музей — ношка не па сілах. А на Іванаўшчыне яны "выспяваюць", як тыя гуркі ў цяплицы.

Уводзіны ў раённае музейзнаўства

Без невялічкай музейнай праамбулы, відаць, не абысціся. Хоцяцца яшчэ раз спыніцца на высьнове аб тым, што музей — шмат не бывае. Нават у межах аднаго раёна. А дзейнасць цэлай сеткі такіх устаноў — доказ развіцця мясцовай культуры. Без пашаны да мінуўшчыны які рух да будучыні? Тым больш, калі пашана гэта — шматпрыступкавая. А зараз — канкрэты пра кожную з музейных прыступак.

Па-першае, існуе раённы музейны комплекс Напалеона

Тэндэнцыі

У адным асобніку?

Змены ў структуры інфармацыйнага рынку, адбіліся на папулярнасці шэрагу прафесій, звязаных са стварэннем кнігі. Дызайн інфармацыйнай сферы сёння больш прывабны для абітурыентаў творчых ВНУ, чым традыцыйная кніжная графіка. Дарэчы, два розных падыходы да стварэння друкаванага выдання дэманструюць у навучальным працэсе кафедра графікі мастацкага факультэту і факультэт дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

У першым выпадку студэнт, зыходзячы з традыцыйнай структуры кнігі, робіць рэч, якая адпачаткова не разлічаная на тыражаванне. Галоўнае, каб ён зразумеў, як выбудоваецца кніга, і не абмяжоўваў сваю фантазію тэхналагічнымі рамкамі. Выкладчыкі зыходзяць з таго, што падпарадкавацца абставінам дыпламаванага мастака потым прымусяць жыццё, а навучальны працэс будзе больш эфектыўны, калі праз яго раскрываецца творчы патэнцыял вучня, а не толькі набываюцца прафесійныя навыкі. Калі ж такую студэнцкую работу ўсё ж запусціць у вытворчасць, дык ад некаторых эфектных знаходак давядзецца адмовіцца. Бо тэхналагічнасць прадугледжвае ўніфікацыю, а прыстасоўваць вытворчасць да мастацкай ідэі значна цяжэй (і даражэй), чым наадварот.

Абавязковай умовай гэтага курсавога задання з'яўляецца скарыстанне беларускага літаратурнага матэрыялу. І яшчэ: на ўвесь курс даецца адна тэма. Кафедра не цісне на студэнтаў, загадва-

ючы ім працаваць з канкрэтным тэкстам канкрэтнага аўтара. Студэнты самі, дэмакратычным сумоўем, вырашаюць, на адлюстраванні зместу і сутнасці якога твору нацыянальнай літаратуры варта ім засяродзіцца. Вынік працы — розныя вобразныя версіі аднаго творца. Да гонару выхаванцаў акадэміі мушу адзначыць, што яны дэманструюць добры густ і добрае веданне беларускага пісьменства. У розныя гады тэмамі курсавых работ былі "Казкі жыцця" Якуба Коласа, "Дзікае паляванне караля Стаха" і "Ладдзя Роспачы" Уладзіміра Караткевіча, "Шляхціц Завальня" Яна Баршчэўскага, "Гражына" Адама Міцкевіча, "Знак бяды" Васіля Быкава, "Час чумы" Уладзіміра Арлова. Калі ж студэнт-графікі звяртаўся да творца замежнага аўтара, дык гэта быў пераклад на беларускую мову. Такім чынам, усё адно ў аснове творчай распрацоўкі факт беларускай культуры.

Я не возьмуся ацэньваць мастацкія вартасці згаданых праектаў. Усё ж такі гэта вучэбныя заданні, якія выконваюцца пад кіраўніцтвам выкладчыка, а значыць, цалкам самастойнымі творамі лічыцца не могуць. Праўда, падобна на тое, што студэнтам не надта цікава рабіць ілюстрацыі да тэксту. Інакш кажучы, пераказваць тэкст малюнкамі. Яны імкнуцца ўвасобіць вобразны лад літаратурнага творца, не засяроджваючыся на побытавай ці гістарычнай канкрэтыцы. Па словах кіраўніка кафедры графікі БДАМ Юрыя Хілько, гэтыя курсавыя праекты не перарастаюць потым у дыпломныя работы, але становяцца важнаю вехай у засваенні студэнтамі нацыянальнай спадчыны, назапашванні творчага патэнцыялу і фарміраванні ўласных светапоглядаў.

Заканчэнне — на старонцы 3.

Орды. Тут, у вёсцы Варацэвічы, дзейнічаюць музей знакамітага мастака, скульптара і кампазітара ды карціннай галерэя. Філіял комплексу — карцінная галерэя Аляксея Кузьміча ў вёсцы Махро. Вось вам тры музейныя адзінкі.

Па-другое, Моталь знакаміты не толькі прысмакамі ды кажухамі, а і музеем народнай творчасці. У яго — таксама ёсць філіялы: археалагічны музей "Нашы карані" ў Моталі, Дом траўніка ў Стрельна. Вось вам яшчэ тры музейныя адзінкі. Падавалася б, больш чым дастаткова.

Аднак не. Калі ўзновіцца фінансаванне, будзе працягнута ўзвядзенне копіі родавага маёнтка Напалеона Орды на захваным падмурку ва ўрочышчы Чырвоны Двор (ля Варацэвічаў). А ў Ляскавічах на базе былога навучальнага камбіната бібліятэкары ініцыявалі стварэнне Галерэі славы (ніжэй пра гэта больш падрабязна). А гэта яшчэ дзве музейныя адзінкі, што на розум пайшлі. Усяго: восем аб'ектаў пільнай турыстычнай увагі. А ў тым што яна менавіта пільная пераконвае ха-

ця б тое, што Моталь — радзіма першага прэзідэнта Ізраіля Хаіма Вейцмана, у Дастоеве — карані продкаў Фёдара Дастаеўскага, а ў Моладаве была галоўная рэзідэнцыя Скірмунтаў. Цягнецца па раёне і Дуга Струве. Словам, штогод у музеях раёна бывае да 18 тысяч наведвальнікаў. І гэта толькі пачатак развіцця музейнай (а ўслед за ёй — бібліятэчнай ды клубнай) справы. Паспрабуем разабрацца, якім станеца яе працяг.

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Ва ўсёй гэтай мудрагелістай музейнай схеме, шчыра кажучы, разбіраліся не адзін камандзіраваны дзень. Да таго ж вельмі хацелася сустрэцца з Уладзімірам Шаляговічам. Але быў ён на той час у ад'ездзе. Шкада. Як мне падаецца, адзін з самых дасведчаных "культуразнаўцаў" і практыкаў у Беларусі. Яго і цяпер называюць "танкам". Не дзіва.

Заканчэнне — на старонках 10 — 11.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў сустрэў Дзень ведаў шоу. Як растлумачыла яго рэжысёр, выкладчык спецыялізаванага факультэта Агата Мацко, арганізатарам хацелася прадеманстраваць сучасны падыход да традыцыйнага свята. "Імпрэза "Я — студэнт БДУКіМ" задумвалася так, каб кожны першакурснік мог прасякнута гонарам, што стаў студэнтам нашай ВНУ", — дадала рэжысёр.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Сёлета па БДУКіМ конкурс прыступленні, у сярэднім, складаў 3 чалавекі на месца. Прайшоўшы сур'ёзны адсеў, запаветныя студэнцкія білеты атрымалі 886 юнакоў і дзяўчат. З іх 504 будуць навучацца на дзённым аддзяленні. Гэтых шчасліўчыкаў і сустрэкаў ля ўваходу ў галоўны корпус універсітэта діджэйскі сэт.

Само свята пачалося з параду выкладчыкаў: яны

Сэлфі з універсітэтам

Першакурснік і выкладчыкаў вітае першакурснік Аляксей Грос — лаўрэат Гран-пры на конкурсе ў Віцебску.

пад апладысменты праходзілі па "чырвонай" дарожцы і рассядваліся ў імправізаваным амфітэатры. З урачыстым словам да студэнтаў і выкладчыкаў звярнулася першы намеснік міністра культуры Ірына Дрыга. Яна, у прыватнасці, адзначыла: "Вам выпала вялікае шчасце вучыцца, працаваць у адной з самых лепшых ВНУ краіны. Хачу пажадаць студэнтам браць як можна больш ад выкладчыкаў — неардынарных, таленавітых, цікавых людзей і кожны з якіх з'яўляецца асобай ў нашай культуры. У які рэгіён нашай краіны вы не паехалі б, усюды сустранецца выпускнікоў гэтага ўніверсітэта. А ці ёсць больш

шае шчасце ў чалавека, чым ведаць, што ты патрэбны, што цябе чакаюць, што твая праца, твае веды будуць запатрабаваныя?!"

Услед за першым намеснікам міністра выступіў рэктар навучальнай установы Юрый Бондар і выказаў упэўненасць, што сёлета да іх паступіла таленавітая моладзь, якая яшчэ не аднойчы дасць нагоду для гонару. "Сёння адмысловы дзень, прысвечаны не толькі тым, хто прыйшоў вучыцца, але і тым, хто прысвяціў сябе высакароднай справе асветы. Універсітэт ганарыцца сваімі педагогамі, якія шануюць традыцыі нацыянальнай культуры і ўдала спалучаюць іх з навацыймі", — падкрэсліў выступоўца.

БЕЛАРУСКИ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВАЎ

Заганды кафедры харэаграфіі БДУКіМ Святлана Гуткоўская на "чырвонай дарожцы" для выкладчыкаў.

Тым часам

Першы ўрок

На тэматычны занятак "Нам мір завешчана берагчы!" у Дзень ведаў навучэнцы першага курсу Мінскага гарадскога педагогічнага каледжа прыйшлі ў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. У імпрэзе прыняў удзел старшыня Беларускага фонда міру Максім Місько.

Перад будучымі настаўнікамі малодшых класаў з мультымедыянай прэзентацыяй выступіў навуковы супрацоўнік музея Андрэй Малец. Ён, у прыватнасці, адзначыў, што ў першыя ж месяцы Вялікай Айчыннай вайны рабілася ўсё неабходнае, каб дзеці атрымлівалі адукацыю. А 14 лістапада 1942 года ў райцэнтры Акцябрскі адбылася канферэнцыя настаўнікаў, на якой абмяркоўвалася пытанне адкрыцця школ. Прамоўца распавёў і пра так званыя "лясныя" школы, што дзейнічалі ў партызанскіх зонах, таму не мелі прыстасаваных памяшканняў.

Мікалай ШАЎЧЭНКА

Пачынаецца з тэатра

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі святкаваў Дзень ведаў разам з і настаўнікамі і вучнямі школ.

Селета тэматыка гэтых урокаў вызначана правядзеннем Года культуры ў нашай краіне. Таму 1 верасня вучні 11-х класаў Цэнтральнага раёна ўбачылі спектакль-візітоўку Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі — "Адвечную песню" Янкі Купалы ў пастаноўцы Сяргея Кавальчыка. Гэты ўрок распачаў сумесны з Камітэтам па адукацыі Мінгарвыканкама праект "Культурная спадчына: традыцыі і сучаснасць", у рамках якога на працягу навучальнага года ў тэатры для школьнікаў будзе ладзіцца шэраг культурна-адукацыйных мерапрыемстваў.

Фабула Дня пісьменства

31 жніўня ў Нацыянальным прэс-цэнтры Беларусі прайшла прэс-канферэнцыя, прысвечаная Дню беларускага пісьменства, што адзначаць у Рагачове 4 верасня.

Каля 100 мерапрыемстваў пройдзе ў рамках нацыянальнага свята, большасць з іх — на Гомельшчыне. Так, 2 верасня ў абласным цэнтры адкрыўся міжнародны фестываль "Славянскія літаратурныя дажынкы", былі ўзнагароджаны пераможцы конкурсу "Праваслаўе — мая надзея". У мінскай Нацыянальнай бібліятэцы праходзіць традыцыйны для Дня пісьменства "круглы стол" пад назвай "Сугучча: слова Скарыны ў сучасным свеце". Удзельнікамі мерапрыемства да Дня беларускага пісьменства сталі літаратары з 14 краін свету: Азербайджана, Арменіі, Казахстана,

Кітая, Расіі, Сербіі, Таджыкістана, Украіны, Чарнагорыі...

Першы намеснік міністра інфармацыі Ігар Луцкі заахвочваў сваю ўвагу на конкурсе юных чытальнікаў, які прымае горад Рагачоў напярэддні асноўных падзей — 3 верасня, і ўпэўніў, што такія чытанні праходзяць з душэўным уздымам.

Адкрыццё Дня беларускага пісьменства адбудзецца 4 верасня а 12-й. Адрозна ад прайшоўшага года — цырымонія ўзнагароджання пераможцаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Сёлета — па сямі намінацыях. У праграме на 4 верасня запланавана таксама пасадка Сада малітвы, хрэсны ход да храма Святыха Благавернага князя Аляксандра Неўскага. Важнай падзеяй для горада стане адкрыццё кніжнай крамы "Першацвет" у Рагачоўскім доме кнігі імя Уладзіміра Караткевіча. Не абышлі ўвагай і юбілей нашых літаратурных

класікаў Змітрака Бядулі, Кандрата Крапівы, Максіма Багдановіча, Івана Мележа і Івана Шамякіна, як і хуткае 500-годдзе беларускага кнігадрукавання. Дарэчы, менавіта да Дня пісьменства было выдадзена шмат літаратурных і краязнаўчых выданняў.

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Максіма Горкага прывязе ў Рагачоў свой спектакль "Пясняр" у рамках сёлета гаспадарства тура, прысвечаны Уладзіміру Мулявіну, чыё 75-годдзе адзначаецца ў 2016. У літаратурна-тэатральнай частцы святочнай праграмы сярод іншых прымуць удзел народныя артысты Таццяна Мархель і Генадзь Аўсяннікаў. Вядома, горад чкае музычных канцэрт і феерверк.

Наступны Дзень беларускага пісьменства пройдзе ў горадзе Полацку, адкуль і пайшла гісторыя рэспубліканскага свята ў 1994 годзе.

"У Фіншчыне дзіўнай..."

26 жніўня ў Пасольстве Рэспублікі Беларусь у Фінляндскай Рэспубліцы падчас прэзентацыі кнігі "Беларусь — Фінляндія: у гадзіне палёту" была адкрыта выстава Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы "Над Іматрай..."

Аўтар згаданага выдання — Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы і Фінляндзіі ў 2006 — 2014 гадах Уладзімір Дражын. Мерапрыемства ладзілася пры падтрымцы Пасольства нашай краіны ў Фінляндзіі і асабіста Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Аляксандра Астроўскага.

Экспазіцыя купалаўцаў у Хельсінкі — не выпадковая. Янка Купала, напэўна, першым з беларускіх пэстаў апісаў Фінляндзію і прысвяціў ёй творы. Адзін з іх —

верш "Над Іматрай..." — і даў назву выставе. Нагадаем, Янка Купала 21 — 22 чэрвеня 1910 года здзейсніў падарожжа ў Фінляндзію з сябрамі, выдатнымі дзеячамі беларускага нацыянальнага адраджэння Браніслава Эпімаха-Шыпілама і Антонам Грыневічам.

Натхнёны рамантычным малюнкам велічнага вадаспада на рэчцы Вуокса, Янка Купала піша верш "Над Іматрай". Праз 100 гадоў цудоўны твор быў перакладзены на фінскую мову і прагучаў у аўтарскім перакладзе Тойва Тупіна на ўрачыстым адкрыцці Дзёна культуры Беларусі ў Фінляндзіі ў 2013 годзе, якія ладзіліся ўпершыню, дзякуючы намаганням колішняга амбасадара Беларусі Уладзіміра Дражына. Арыгінал друкаванага пераклада верша "Над Іматрай" з подпісам аўтара пераставаў рэння заняў пачэснае месца ў музейным зборы.

Ул. інф.

Увага! Аб'ява!*

Аб прэміях Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2017 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і аматарскай творчасці

З 1989 года, раз у два гады, да Свята працы — 1 Мая, прысуджаюцца прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі. За гэты час лаўрэатамі сталі 4 прафесійныя і 23 аматарскія калектывы мастацкай творчасці, 170 дзеячаў культуры, мастацтва, журналістаў.

26 жніўня 2016 года прынята рашэнне аб умовах прысуджэння прэміі 2017 года. Іх будзе:

а) пяць прэміяў у галіне літаратуры і мастацтва, у тым ліку: за творы прозы, паэзіі і драматургіі — адна прэмія; за музычныя творы, канцэртна-выканальніцкую дзейнасць — адна прэмія; за работы ў галіне тэатральнага мастацтва і кінамастацтва — адна прэмія; за творы жывапісу, скульптуры, графікі і прыкладнага мастацтва — адна прэмія; за лепшы твор аб прафсаюзах (літаратурны, му-

зычны, канцэртны, тэатральны, кінамастацкі, жывапісны, скульптурны і іншы) — адна прэмія;

б) адна прэмія за актыўную работу па развіцці народнага мастацтва і аматарскай творчасці працоўных (сярод кіраўнікоў прадпрыемстваў і арганізацый, прафсаюзных і ведамасных устаноў культуры, старшын прафсаюзных арганізацый);

в) адна прэмія за выдатны дасягненні аматарскіх калектываў мастацкай творчасці;

г) адна прэмія ў галіне журналістыкі.

На саісканне прэміі ФПБ прымаюцца творы і работы апублікаваныя, публічна паказаныя ці выкананыя за апошнія чатыры гады, але не пазней чым за 6 месяцаў да ўстаноўленага тэрміну вылучэння на саісканне прэміі. Не могуць быць прадстаўле-

ны работы, якія адначасова вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, міжнародных прэмій ці прэмій іншых дзяржаў, або якія ўжо атрымалі такія прэміі.

Колькасць саіскальнікаў на атрыманне прэміі ФПБ у складзе калектыву аўтараў не павінна перавышаць 4 чалавекі.

Вылучэнне работ і твораў на саісканне прэміі ФПБ праводзіцца на сходах працоўных калектываў прадпрыемстваў, арганізацый і устаноў, пасяджэннях прэзідыумаў раённых, абласных і рэспубліканскіх камітэтаў і аб'яднанняў прафсаюзаў, калегій, прэзідыумаў і сакратаў пры праўленні арганізацый культуры, творчых саюзаў, міністэрстваў і ведамстваў Рэспублікі Беларусь.

Пры гэтым улічваецца абавязковае членства ў пра-

фсаюзе кандыдата і яго ўдзел у рабоце прафсаюзнай арганізацыі, выбарных арганізацый прафсаюзаў і мерапрыемствах, якія праводзяцца прафсаюзамі, і да т. п.

Памер прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2017 года будзе ўстаноўлены пры прыняцці рашэння аб іх прысуджэнні ў красавіку 2017 года.

Дакументы і матэрыялы для вылучэння работ і твораў на саісканне прэміі ФПБ прымаюцца да **1 снежня 2016 года**. Камісія па прэміях Федэрацыі прафсаюзаў (220126, горад Мінск, праспект Пераможцаў, 21, пакой 915). Тэлефон для даведак: 203-95-83.

Намеснік старшыні Камісіі па прэміях ФПБ у галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і аматарскай творчасці А.М.Суша

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар**: Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілья СВІРЫН; **аглядальнік рэдакцыі**: Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Аліна САУЧАНКА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕУСКІ, Алег КЛІМАЎ, Алена ЛЯШКЕВІЧ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; **карэспандэнт** — Вольга РОПАТ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Мая ХУТКОВА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакой 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакой 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэвизуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыялы на правах рэкламы.

"Культура", 2016. Наклад 4 001. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Паглісана ў друк 02.09.2016 у 20.00. Замова 3516. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

На маю думку, са згада-
ных студэнцкіх праектаў
можна было б зладзіць
шыкоўныя выстаўкі ў Дзяр-
жаўным музеі гісторыі бе-
ларускай літаратуры, у на-
ваградскім Музеі Адама
Міцкевіча, у музеях Максі-
ма Багдановіча ў сталіцы і
ў Гродне, у музеі-лецішчы
Васіля Быкава, аршанскім
Музеі Уладзіміра Каратке-
віча... Карацей, запусціць
турнэ па ўсіх літаратурна-
мемарыяльных музеях краі-
ны. Але найперш, выста-
віць іх варта ў музеях тых
літаратараў, да творчасці
якіх студэнты-графікі звяр-
таліся.

З дзяцінства памятаю,
як цікава мне было разгля-

га" выконваюць паводле
іншай метадыкі. Тут перш
чым кнігу аздобіць, студэнт
у шрагу выпадкаў мусяць
яе... прыдумаць. Зрэшты,
ён, калі хоча, можа браць
на візуальную распрацоўку
ўжо існы тэкставы матэры-
ял. А можа, і гэта вітаецца,
сам прыдумаць назву ды
распрацаваць змест. Вы-
кладчык Уладзімір Лукаш-
чык, даючы заданні сваім
студэнтам, зыходзіць з таго,
што кніга — гэта не тэкст,
аздоблены малюнкамі, і
не малюнка з тлумачаль-
ным тэкстам, а суцэльная
інфармацыйна-вобразная
структура. А ўжо з чаго тая
сістэма складаецца, вызна-
чаецца мэтай, дзеля якой
кніга робіцца. У залежнасці
ад сітуацыі яна можа быць

тэкставай і зусім не мець
тэксту, можа складацца з ві-
зуальных вобразаў і абыхо-
дзіцца без іх. Не звязаны
загадзя абумоўленай формай,
студэнт-дызайнер сам
выбірае шлях, які найбольш
адпавядае ягонай мэце. Та-
кі досвед можа узбагаціць
традыцыйную кнігавор-
часць, надаць ёй натхняль-
ны імпульс, дапамагчы па-
шырыць кола чытачоў.

Магчыма, такога роду
эксперыменты са структу-
рай і зместам кнігі — крок
да новай інфармацыйнай
рэчаіснасці, рысы якой
пакуль што працываюцца
пункцірна.

...Цікаваць да кнігі сён-
ня можна параўнаць з пры-
хільнасцю да ветразя ў час
атамаходаў. Зразумела, па

па-ранейшаму засталася
важным чыннікам інфар-
мацыйнай прасторы.
Кніжныя кірмашы збіра-
юць аншлагі — што ў ста-
ліцах, што ў правінцыі. У
асяродку бібліяфілаў існуе
сталы попыт на выдздзе-
ную за савецкім часам,
праілюстраваную выдат-
нымі мастакамі (такімі
як Дзяменцій Шмарынаў,
Мікалай Кузьмін, Дзмі-
трый Бісці, Мікалай Качэ-
ргін, Сава Бродскі...) кла-
сіку. Папулярнасць маюць
і сучасныя рэпрынты тых
легендарных кніг. Тое ж
тычыцца і беларускіх кніг,
калісьці аздобленых Бары-
сам Заборавым, Арленам
Кашкурэвічам, Георгіем
Паплаўскім, Васілём Ша-
ранговічам, Уладзімірам

Вучэбныя выданні па Уладзіміру Караткевічу ("Легенда аб бедным д'ябле...")...

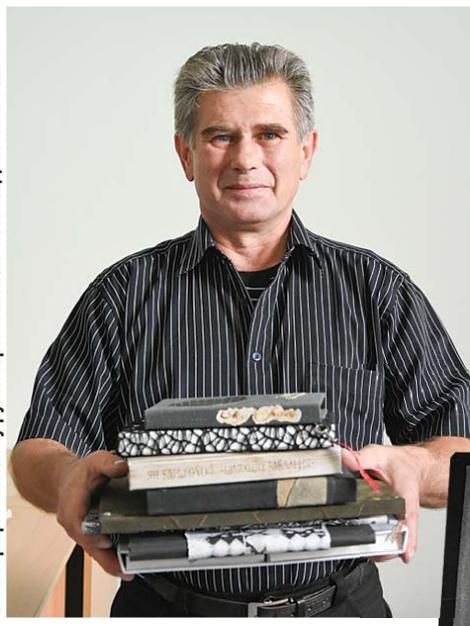
...Васілю Быкаву ("Знак бяды")...

...англійскім вершы ("Дом, які пабудоваў Джек")...

...па Уладзіміру Караткевічу ("Ладзя Роспачы")...

Сток графічных кніг у руках Юрыя Хіпко. / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

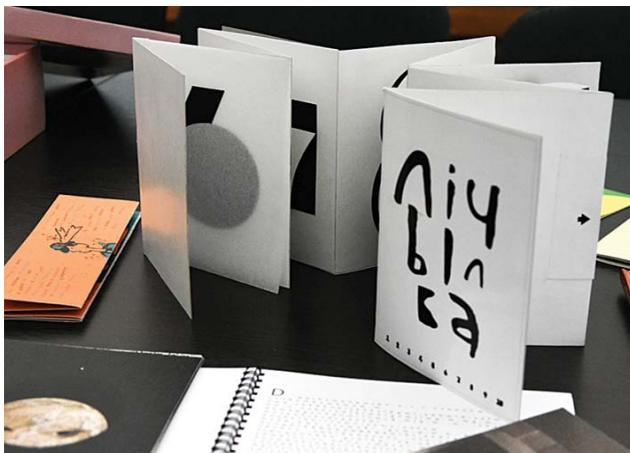
Уладзімір Лукашчык з фрагментам даробку студэнтаў і выпускнікоў.

У адным асобніку?

даць у Музеі Янкі Купалы
ілюстрацыі да твораў Пес-
няра, зробленыя рознымі
мастакамі. Я параўноўваў
стылістыку розных твораў,
вобразны лад, суадносіў
уласнае прачытанне Купа-
лаўскай спадчыны з тым,
што паводле Купалы маля-
валі мастакі. Гіпатэтычныя
выставы, пра якія я кажу,
маглі б мець поспех, бо
яны сведчаць пра неаб-
якаваць творчай моладзі
да маральных каштоўнас-
цяў папярэдніх пакаленняў.
А некаторыя з экспанатаў
такіх выстаў маглі трапіць
у пастаянныя экспазіцыі лі-
таратурна-мемарыяльных
музэяў.

На факультэце дызай-
ну і дэкаратыўна-прыклад-
нога мастацтва курсавыя,
а іншым часам і дыплом-
ныя работы па тэме "Кні-

Два "акадэмічныя" погляды на будучыню кнігі

Вучэбныя выданні "лічыцца", а таксама паводле казак.

сённяшнім ча-
се каравэла на
марскім даляг-
дзе ўспрымаецца
рамантычнай
архаікай. Але ідэю
ветразя лічаць за
перспектыўную...
канструктары кас-
мічных караблёў.
Можна стварыць рухавік,
які будзе працаваць у кас-
масе на энергіі так званага
"сонечнага ветра" так жа
эфектыўна, як карабельны
ветразь ад ветру атмас-
фернага.

Па аналогіі: я не ведаю,
якой стане кніга, але кніга
будзе заўжды. Як ветразь.
Гэта думка не рамантыка,
а прагматыка. Саступіўшы
пэўныя пазіцыі лічбавым
носьбітам, кніга, аднак,

Савічам. Не залежва-
юцца на паліцах і выда-
вецкія брэндзі суверэннай
Беларусі, такія як "Дзікае
паляванне караля Стаха"
Уладзіміра Караткевіча з
ілюстрацыямі Юрыя Яка-
венкі і, бадай, усё, што
ілюструе Павел Татарні-
каў — "Сем цудаў Бела-
русі", "Рыцары і дойліды
Гародні", "Слова аб палку
Ігаравым", казкі, легенды.

Вось таму і мяркую, што
сёння найперш запатраба-

ваная не каму-
нікацыйна-інфармацыйная
функцыя кнігі, а эстэтыч-
на-прэзентацыйная. Кніга
на паліцы ў бібліяфіла, што
карціна на сцяне ў калек-
цыянера жывапісу. Дарагое
ці адносна таннае, але аб-
авязкова эстэтычна выраз-
нае выданне ўспрымаецца
найперш як каштоўная рэч,
а ўжо потым як інфарма-
цыйны носьбіт. Па маім
назіраннях, вызначальная
рыса паспяховага выдавец-
кіх праектаў — эстэтычная
прывабнасць, мастацкая

каштоўнасць. Я не зся-
роджваю ўвагі на "дэмакра-
тычным" сегменце кніж-
нага рынку. Яго складаюць
выданні ў аскетычным па-
ліграфічным выкананні,
з мінімальнай мастацкай
аздобай альбо ўвогуле без
яе. Іх кошт можа вагацца
ад даволі высокага, калі
аўтар папулярны і тэма
гарачая, да, як гавораць,
бросавай, калі пік папу-
лярнасці аўтара і цікавасці
да тэмы пройдзеныя. Такія
кнігі жывуць не нашмат да-
ўжэй за газету.

"Лічбавы" падыход

Ці толькі пагоня за "валам"?

Прымаўка пра "капейку, якая беражэ рубель" робіцца ўсё больш актуальнай. Але і ў такіх умовах некаторыя ўстановы сферы культуры краіны змаглі павялічыць свае пазабюджэтныя даходы і выйці ў значны "плюс".

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Так, на калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, пра якую "К" пісала ў мінулым нумары, агучваліся наступныя лічбы: значны прырост даходаў за першае паўгоддзе быў адзначаны ў Літаратурным музеі Янкі Купалы (на 194%), у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі (на 173%), у Музеі "Замкавы комплекс "Мір" (147%), у Нацыянальным гісторыка-культурным музеі-запаведніку "Нясвіж" (141%).

Натуральна, павялічыўся і працэнт пазабюджэтных сродкаў у агульнай суме фінансавання названых арганізацый: у Нацыянальным мастацкім музеі з 13 да 19 працэнтаў, у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы з 7 да 13 працэнтаў, у Музеі "Замкавы комплекс

ма вельмі добра наладжаны менеджмент ва ўстанове, дзе ёсць і гасцініца, і рэстаран, нядаўна адчынілася дзіцячае кафэ, — кажа Сяргей Клімаў. — Гэта і прызнанне нашай паспяховай працы на міжнародным узроўні: нагадаю, у красавіку мы атрымалі прыз "Еўропа Ностра 2016" ад вядучай еўрапейскай арганізацыі ў галіне гісторыка-культурнай спадчыны. Гэта, натуральна, і падтрымка ад нашай дзяржавы, тыя фінансы, якія былі ўкладзены ў рэстаўрацыю, у развіццё музея-запаведніка, і якія цяпер, як бачна, пачынаюць прыносіць аддачу.

Значнае павелічэнне даходаў адзначана і ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. Як кажа кіраўнік установы Уладзімір Пракапцоў, ягоныя супрацоўнікі здолелі выканаць даведзеныя паказчыкі толькі з дапамогай цікавых і ўнікальных выстаў, што праходзяць у музейных сценах.

— На жаль, да нас не прыязджаюць дзясяткі аўтобусаў з турыстамі, як у Мір ці Нясвіж, але мы, лічу, здолелі зацікавіць сваіх наведвальнікаў адметнымі музейнымі выставамі, якія ладзіліся цягам года, — адзначыў

Рэпарцёрскі марафон

Пласцінае ўаасабненне герба Рагачова.

Як выглядае сталіца Дня беларускага пісьменства наконнадні свята, думаецца, тлумачыць не трэба: суцэльны будаўнічы гармідар! Погляд ледзь паспявае выхопліваць асобныя дэталі гэтай вялізнай шматфігурнай карціны. Вось рабочыя, бы канструктар, збіраюць галоўную сцэну на цэнтральнай плошчы Рагачова, вось на тваіх вагах ствараюцца клумбы ў форме кнігі, а вось бронзавы барані рог рыхтуецца стаць часткай абноўленага і вернутага да жыцця фантана...

Безумоўна, Дзень пісьменства — гэта таксама і замена труб водазабеспячэння альбо асфальту. Аднак куды важнейшае тое, што маштабнае свята становіцца для яго штогод іншай сталіцы не проста штуршком у развіцці сацыяльнай інфраструктуры і магчымасцю "навесці марафет", але яшчэ і аказіяй задумацца пра свой імідж.

Ілья СВІРЫН, Мінск — Рагачоў — Мінск / Фота аўтара

Пагатоў, як і амаль ва ўсіх райцэнтрах усходу Беларусі, у Рагачове подых гісторыі проста на вуліцы не адчуеш — прынамсі, у цэнтры. Пара-тройка ацалелых стагадовых камяніцаў наўрад ці цягнуць на вялікія адметнасці, а належным узроўнем добраўпарадкавання ў нас ужо нікога не здзівіць.

Тым не менш, горад усё больш актыўна імкнецца адрознівацца ад "сабе падобных" — скажам, ад свайго маладзейшага, але больш заможнага суседа Жлобіна. Вядома, гэтыя "знакі адрознення" застаюцца і па сканчэнні свята. Сярод іх — як малыя архітэктурныя формы ды графіцы на гістарычную тэму, так і новыя формы культурнай работы. А найперш — тыя славытыя імёны, што звязаны з гэтай зямлёй.

Без аўралаў

Па словах начальніка аддзела ідэалагічнай работы,

культуры і па справах моладзі мясцовага райвыканкама Міхаіла Зайцава, на падрыхтоўку яго "епархii" да свята спатрэбілася даволі сціпая сума ў маштабах рэспублікі — каля трох мільярдаў рублёў. Але сакрэт эканоміі вельмі прасты: для таго, каб прывесці немалыя паводле памеру культурныя аб'екты ў прэзентабельны выгляд, шмат ужо было зроблена раней, дзякуючы будзённай і пастаяннай рабоце. Таму перадсвяточным клопатам не былі ўласцівы нездаровы характар аўральнасці ды памкненне як найхутчэй асвоіць выдаткаваныя сродкі.

Рагачоўскі дом культуры цешыць вока свежай тынкоўкай, хаця яму відавочна стукнула, прынамсі, гадоў пяцьдзесят. Неўзабаве ён ці не ўпершыню за свой немалы век прыме вялікі спектакль. Адною з імпрэзаў у рамках святочнай праграмы стане чарговы выяздны паказ "Пяс-

Дырэктар Дома кнігі Таццяна Голубева.

Гадзіннік

Горад рыхтуецца: кнігі бываюць і такімі!

няра" сталічнага Тэатра імя Максіма Горкага. Раней пастаноўцы даводзіліся гастрываць толькі па вялікіх гарадах. На жаль, для хыхароў райцэнтраў магчымасць паўнаўтаснага далучэння да прафесійнага тэатральнага мастацтва надараецца гады ў рады. Адна з прычын — брак выключна тэхнічных умоваў — Рагачова ўжо не тычыцца.

— Пастановачная група тэатра нашымі ўмовамі была цалкам задаволена, — апавядае Міхаіл Зайцаў. — Зрэшты, і эстрадна зоркі, якія тут выступаюць, таксама ацэньваюць абсталяванне ДК на выдатна. Ды і рамонт унутры мы нядрэжны зрабілі, прычым сваімі сіламі: гаспадарчым спосабам.

Дабудаваная ў нядаўнім 2011 годзе школа мастацтваў таксама ўкамплектавана ўсім, што ёй патрэбна, — не так даўно вось добрыя інструменты купілі ажно на паўмільярды руб-

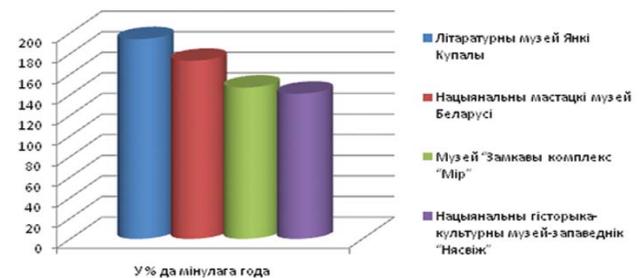
лёў. А перад святам застаўся хіба што ўсталяваць заключную "вішаньку на торт": падфарбаваць фасады і змяніць назву. Тое самае тычыцца і ці не самага прыгожага ў горадзе будынка — земскай управы, які паступова, але няўхільна рамантаваўся не адзін год.

Кніга кнізе не канкурэнт

Страціўшы сваю функцыю адміністрацыйнага цэнтра, ён на доўгі час пераўтварыўся ў "камунальную кватэру" для самых розных арганізацый. Цяпер гаспадар у камяніцы зноў адзін, а на яе фасадзе красуе новая шыльда "Дом кнігі".

— На Беларусі наша ўстанова аналагаў не мае, — з гонарам удакладняе яе дырэктар Таццяна Голубева. — І названа яна, дарэчы, у гонар Караткевіча.

Толькі адчыніўшы ўваходныя дзверы, наведвальнік трапляе ў сапраўднае

Павелічэнне даходаў некаторых музейных устаноў культуры Беларусі рэспубліканскага падпарадкавання за студзень — чэрвень 2016 года.

"Мір" з 70 да 76 працэнтаў, у Нацыянальным гісторыка-культурным музеі-запаведніку "Нясвіж" з 65 да 71 працэнта. Якім жа чынам удалося так значна павялічыць даходы названых устаноў?

Напрыклад, па словах дырэктара Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алены Ляшковіч, план змаглі выканаць і перавыканаць дзякуючы таму, што сёлета з дапамогай актыўнага рэкламы супрацоўнікі ўстановы наладзілі ўзаемадзеянне з турыстычнымі кампаніямі.

— Яны прывозяць нам мэтанакіравана сваіх турыстаў, а мы ладзім тут свае інтэрактыўныя праграмы, скажам, "Гуканне вясны", — адзначыла суразмоўца. — Натуральна, праводзім і іншыя мерапрыемствы, якія тым або іншым чынам звязаны з жыццём ды творчасцю класіка беларускай літаратуры. Дадаю, што кошы на нашы білеты застаюцца нязменнымі з верасня мінулага гада...

У сваю чаргу дырэктар Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж" Сяргей Клімаў адзначыў "К", што ў поспеху музея шмат складана:

— Гэта і тое, што Нясвіж сам па сабе з'яўляецца ўнікальным і прыцягальным месцам для турыстаў, і нашы цікавыя экскурсіі, і выставы ды мерапрыемствы, а такса-

Уладзімір Пракапцоў. — У нашых бліжэйшых планах таксама шмат цікавага: напрыклад, з 11 верасня ў нас пачне працаваць выстава "Абіцель міласэрнасці" з фондаў Дзяржаўнага Эрмітажа, на якой наведвальнікі змогуць убачыць 170 твораў паўночнага будызму, прычым некаторыя з выстаўленых прадметаў датуюцца XII—XIII стагоддзямі. А з 5 кастрычніка ў нашых залах пройдзе выстава твораў са збораў расійскага калекцыянера Аляксандра Валачынскага. Гэта больш за сто твораў рускага жывапісу XIX і XX стагоддзяў.

Разам з тым, лічыць кіраўнік Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, музейшчыкам не варта ўсім сіламі гнацца за выкананнем і перавыкананнем фінансавых паказчыкаў:

— Наша фінансавая паспяховасць, канечне, не можа не радаваць, — кажа Уладзімір Пракапцоў. — Але "вал" гнаць, думаю, усё ж не трэба. Інакш мы проста забудземся на асноўную функцыю айчыннага музея: выхоўваць высокую культуру ў грамадстве, спрыяць развіццю мастацкага густу, заахвочваць да духоўнасці... І асабліва пра тое важна памятаць сёлета, у год аб'яўлены ў Беларусі годам культуры...

Ёсць пытанне!

Я ўпэўнена, што і з вамі было такое: у кнізе, напрыклад, ідзе гаворка пра бландзінку, якая заўжды ходзіць на абцасах, а на пералёце бачым brunetку ў кедах ці наогул штосьці, не звязанае з адпаведнай гісторыяй. Мы спадзяемся, што вокладка трохі прыадкрые нам таямніцу сюжэта, але часцяком усё адбываецца наадварот. Каб зразумець, у чым тут справа, звярнуліся ў выдавецтва "Мастацкая літаратура" да загадчыка мастацкай рэдакцыі Надзеі БАРАІ і мастацкага рэдактара Міхаіла ДАЙЛІДАВА.

Дык хто і па якім прычыне выбірае карціну на вокладку? Напрыклад, чаму да кнігі Віктара Казько "Бунт незапатрабаванага праху" абралі карціну Івана Крамскога "Хрыстос у пустыні"? Надзея Васільеўна адказала, што да серыі "Беларуская проза ХХІ

Як выбіраюць вокладкі?

Чаму brunетка ў кедах, калі бландзінка — на абцасах?

стагоддзя", у якой выйшаў і названы раман, аўтары выбіраюць карціну на свой густ. Але звычайна тое, як будзе выглядаць вокладка, вырашае толькі мастацкі рэдактар. Суразмоўца растлумачыла: "Ён можа зрабіць і некалькі дзясяткаў варыянтаў афармлення перад тым, як выбраць канчатковы. Бывае, што вобраз вокладкі ўзнікае адразу, а раз-пораз макет доўга нараджаецца, складаецца з розных частак. Апошняе слова застаецца за галоўным рэдактарам выдавецтва. Калі выпадак складаны і наконт афармлення ўзнікае шмат пытанняў, лёс вокладкі вырашае савет з некалькіх чалавек: гэта рэдактары, мастакі і пісьменнікі, якія не абавязкова маюць наўпросте дачыненне да выдавецтва і стварэння кнігі". Яе калега прыгадаў сітуацыі, ка-

лі ў такіх цяжкіх выпадках пажаданні аўтара не ўлічваліся. Па словах Міхаіла Дайлідава, частка такіх "праблемных" кніг адкладзена на нявызначаны час, бо савет не змог дамовіцца, напрыклад, пра колер ці памер шрыфту.

Бывае, што і сам аўтар не згаджаецца з выбарам ілюстрацыі, уносіць свае карэктывы, ці, наогул, прапануе іншы варыянт. Некаторыя нават прыносяць гатовыя эскізы для вокладкі. У астатніх выпадках выдавецтва шукае мастакоў для супрацоўніцтва, але ахвотных не так шмат. "Раней з "Мастацкай літаратурай" супрацоўнічалі сур'ёзныя творцы, — дадае Міхаіл. — Вокладкі расквечвалі шэдэўры Георгія Паплаўскага, Мікалая Селяшчука, Уладзіміра Савіча. А зараз з-за нізкіх ганарараў цяжка знайсці тых, хто згадзіўся

кніжнае валадарства. На лесвіцы — павялічаныя копіі карэньчыкаў значных для беларускай культуры выданняў, у калідоры — літаратурная алея, дзе на дрэвах размешчаны “плады” ў выглядзе выяў знакамітых твораў Рагачоўшчыны (прычым для тых, каму яшчэ толькі накіравана займаць статус класіка, абаліва пакінулі вольнае месца), а ў чыталні — своеасаблівы гадзіннік з кнігі, у назвах якіх ёсць адпаведныя лічбы. Прычым паўметравыя стрэлкі будучы сапраўды адмерваць час.

Відаць па ўсім, крэатыўнага патэнцыялу рагачоўскім бібліятэкарам не бракуе. То яны

тым самым будынку кнігарня “Першацвет”. Справа ў тым, што кніжны гандаль у невялічкіх гарадах — гэта даўня і вядомая праблема. Мінулі ўжо тыя часы, калі бібліяфілы выпраўляліся ў туры па перыферыі, каб вывучыць з месцачковых і вясковых кнігарняў тыя дэфіцытныя выданні, якія ў сталіцы даўно ўжо размялі з паліцамі. Цяпер усё зусім інакшай: кнігарняў проста не засталася.

— У нас кнігагандаль дасюль быў аддадзены на водкуп дробных прыватнікаў, — апавядае Міхаіл Зайцаў. — Зразумела ж, асартымент у іх — выключна камерцыйны. Таму калі наша

сёння вядомы куды менш за свайго “старэйшага брата” Шагала. Без сумневу, гэта тое імя, якое яшчэ належыць “адкрываць”. І вельмі важна, што насуперак усім стэрэатыпам рух па яго папулярнасці мае свой эпіцэнтр менавіта на малой радзіме творцы — у Рагачове. Тут не чакаюць, пакуль адпаведная хваля ўздымецца, скажам, у Санкт-Пецярбург, дзе мастак прахытаў большую частку жыцця, але імкнуцца спарадзіць яе самі.

Чарговае таму сведчанне — наданне імя Каплана мастацкай школе, якое ўрачыста адбудзецца акурат на свята пісьменства.

Адна з яго залаў на маіх вачах рыхтавалася да новай выставы мастака. Установа, размешчаная ў пяцідзесяцігадовай даўніны будыначку, да свята ладна абнавілася — як вонкава, гэтак і ўнутры. Тут цяпер новы дах, свежаатынкаваны фасад, сучасныя стэлажы... Параўнальна з тым, што мне давлялася ўбачыць гадоў пяць таму — зусім іншыя ўражанні.

Гэта выстава Каплана будзе часовай. Але па яе завяршэнні творы не адразу вернуцца ў фондасховішчы. Дырэктар музея Алег Варановіч падзяліўся добрай задумай: зладзіць для гэтага праекта своеасаблівае

Дзяжурны па нумары

Ну а ты як жывеш?

На адным з украінскіх фемінісцкіх парталаў знайшла цікавую рубрыку — “Хочаш ведаць, як я живу”. Па сутнасці, гэта пытанне, якое задае дзяўчына з правінцыі, чарговая гераіня, да ўсіх астатніх. Асабліва да кіяўлян, якія, калі верыць чуткам, сталі такімі ж адарванымі ад жыцця па-за межамі іх мегаполіса, як, скажам, праславуць масквічы ды іншыя сталічныя жыхары.

Аліна САЎЧАНКА

Дзякуючы гэтым тэкстам, я даведалася, кім працуюць, чым займаюцца, як праводзяць вольны час, дзе набываюць усё неабходнае маладыя жанчыны з Капылава, Чаркасаў, Вішнёвага, Нікалаева, Вініцы, Барыспаля, Дняпра, Драгобыча, Белай Царквы ды іншых пунктаў на карце. А галоўнае, што я раз і на заўсёды за сваёй: там сапраўды жывуць людзі. Ды не заўсёды блага. Але як такі мой досвед стасуецца да нас, да нашай культурнай сітуацыі?

Не хачу зараз губляць час на доўгія нуды, што нам таксама добра было б займаць такую “калонку” хаця б у якімсьці сродку масавай інфармацыі. Маўляў, трэба пераадольваць іншапланетныя ўзаемаадносіны са сваімі суайчыннікамі з розных кропак краіны, а не ведаць толькі крымінальныя, жahlівыя або тыповыя навіны з рэгіёнаў. Замест гэтага прапаную праз прызму роднага горада ці вёскі распавесці пра мясцовае жыццё, пажадана прадставіць апошніх аднаго — двух пакаленняў.

Нядаўна прысутнічала на прэс-канферэнцыі да Дня беларускага пісьменства, дзе прагучала: у Рагачове, упершыню ў гісторыі горада, адкрыўся паўнаватасная кніжная крама. Хіба гэта навіна не галоўная за шэраг рэкламных артыкулаў пра новыя мінскія кавярні за тыдзень ці тыя ж букіністычныя лаўкі? Раённыя цэнтры зараз павольна, але мэтанакіравана перараджаюцца: з’яўляецца інфраструктура, падкрэсліваюцца асаблівасці, сцёртыя за савецкі час, змяняюцца людзі. Аказваецца, у такіх месцах зручна весці маленькі бізнес кшталту ёга-класа ці вырабу хэнд-мэйд-упрыгожванняў. І кола кліентаў сфарміруецца хутка, і “сарафаннае радыё” дапаможа. А яшчэ можна есці экалагічна чыстую ежу, катацца на ровары, купіць у азіраха. Ды працаваць на месцы, у суседнім горадзе ці аддалена. Варыянтаў шмат, пра іх, уласна, і распавядае тая ўкраінская рубрыка “...як я живу”.

Мне імпануе, што ў тэкстах згаданага партала не пазбягаюцца недахопы і адкрытыя мінусы існавання ў правінцыі. Але гэта прамалінейнае прагаворанне аднойчы спраце як работа над памылкамі. Ніхто не сцвярджае, што яго горад Н лепшае месца ва ўсім сусвеце, але яго жыхары, прынамсі, кажуць, якім яны хачуць яго бачыць у будучыні. Такое пачытаць карысна і чыноўнікам, і суседзям па пад’ездзе і “іншапланетнікам” з розных мястэчкаў. А яшчэ мінчанам, якія не ў такім ужо прагрэсіўным горадзе ўсё роўна па-снобску не бачаць сітуацыі ў пункце за сто ці чатырыста кіламетраў ад іх. Упэўнена, хаця б адзін з мінімум 118 шчырых матэрыялаў змяніў бы чыйсьці лёс. Хтосьці згадаў бы свой родны горад, хтосьці, магчыма, пераехаў туды, іншыя дапамаглі б у пэўных пытаннях, убачылі перспектывы ці пералічылі грошы. Галоўнае, наладзіць кантакт і не быць чужаніцамі.

спыніўся на... кнізе

Дом кнігі і адны з першых яго гасцей.

выстаўляюць у вокны калонкі, з якіх гучаць беларускія вершы, то раздаюць паэтычныя радкі, надрукаваныя на флаерах... Нават падчас паўсюдных будаўнічых работ рупліўцы выпраўляліся ў парк, каб зладзіць там выяўную касцюмаваную чытальную залу для дзетак. А ў дадатак...

— Неўзабаве ў Доме кнігі маюць з’явіцца такія формы работы, якія будуць прыныпова новымі для бібліятэчнай справы, — інтрыгуе Міхаіл Зайцаў.

Апрача ўтульных чытальняў, у будынку знайшлося месца і для рэспектабельнай канферэнц-залы. Там плануецца ладзіць не толькі бібліятэчныя ды музейныя імпрэзы, але і ўвогуле важныя для раёна мерапрыемствы — па ўзоры Нацыянальнай бібліятэкі, якая з’яўляецца цэнтрам не толькі культурнага, але і грамадска-палітычнага жыцця. Безумоўна, такі выбар месца сам сабой будзе спрыяць стварэнню станючага іміджу Рагачоўшчыны.

Але бадай самай цікавай навацыяй стала размешчаная ў

кнігарня запрацавала ў тэставым рэжыме, туды адразу павалілі пакупнікі.

У апошнім я з радасцю ўпэўніўся на ўласныя вочы: нягледзячы на будні дзень, народу ў “Першацвеце” было нямала. Ветлыя прадаўцы дапамагалі пакупнікам разбірацца ў асартыменце. А ён радуе: тут і беларуская класіка, і прыгожыя альбомы, і шмат дзіцячай літаратуры... Адпаведна, меркаванне пра нерэнтабельнасць гандлю такой прадукцыяй, якое і стала прычынай закрыцця кнігарняў, усё ж, можна назваць не зусім адпаведным рэчаіснасці.

— Як мы пастаянна назіраем, людзі прыходзяць у кнігарню, а потым завітваюць і ў суседнія, бібліятэчныя дзверы: маўляў, цікава, а тут што? — апавядае Тацяна Голубева. — Бывае і наадварот: спярша заходзяць у бібліятэку. Адпаведна, ніякай канкурэнцыі тут няма.

Не чакаючы хвалі

Заслужана ці не, але выбітны мастак Анатоль Каплан

Дасюль былі навуковыя чытанні, выстава, пленэры з удзелам вучняў той самай школы...

— Раней мы нават і не чулі пра гэтага нашага выдатнага земляка, — прызнаецца яе дырэктар Алег Чаплыгін. — А сёння пра яго ведаюць не раўнуючы ўсе! Больш за тое, нашы дзеці засвойваюць ягоную творчую манеру, адлюстроўваючы той свет, які характэрны для твораў Каплана. Дарэчы, галоўнага іх калекцыянера Ісака Кушніра гэта так уразіла, што ён за свой кошт запрасіў нашых вучняў у Санкт-Пецярбург.

Ісак Кушнір — гэта вядомы даследчык, збіральнік і папулярны лінгвістаў ляскаўскага неафіцыйнага мастацтва. Сяброўства з Рагачовым у яго наладжана ўжо трывалае. Вось і на свята пісьменства ён ізноў туды завітае разам з мастацтвазнаўцамі вядучых расійскіх музеяў. Прычым прыедзе не з пустымі рукамі: мецэнат абяцае падарыць гораду яшчэ дзесяць літаграфій Каплана — у дадатак да тых 45, якія ўжо прапісаліся ў Рагачоўскім музеі.

б узяцца за гэтую справу. Справа складаная, патрабуе пэўных намаганняў і часцяком не акупляецца. Мастак атрымлівае грошы ў тым выпадку, калі разыдзецца 80 % тыражу, што бывае не вельмі часта. Выдавецтва спрабуе прыцягнуць да працы пачаткоўцаў у прафесіі, чаго раней не было. Але і маладыя людзі не вельмі ахвотна ідуць на гэта, таму што чакаць ганарару прыходзіцца доўга, а выкарыстоўваць ілюстрацыі ў іншых працах пасля іх набыцця выдаўцом, згодна з законам аб аўтарскім праве, ужо нельга”. (Пра ўсе названыя аспекты вялася гаворка за “круглым сталом” на старонках “К” у № 51 за 2015 год).

Дарэчы, пра аўтарскае права. Я заўважыла, што “Мастацкая літаратура” часцей за ўсё выкарыстоўвае карціны, якія ўжо перайшлі ў грамадскую маёмасць. Міхаіл падмацоўвае мае назіранні: “Мы ў большай ступені карыстаемся менавіта такімі творами. Але таксама запрашаем сучасных мастакоў і купляем іх працы. Ці, калі робім альбомы, напрыклад, пра мастацтва, набываем аўтарскае права на карціны на тры гады, падчас якіх можам тыражыраваць іх. Праблем з аўтарскім правам у нас ніколі не было”.

Некаторыя выдавецтвы, каб пазбегнуць складанасцяў у адносінах з мастакамі, абіраюць больш просты шлях: друкуюць “калажныя” вокладкі, на якіх шмат розных прадметаў і людзей накладзены адзін на аднаго. У гэтым выпадку не паўстае пытанняў з выкарыстаннем інтэлектуальнай маёмасці, а таксама не будзе спрэчак наконт аўтарскага бачання. Мэтавую аўдыторыю такія вокладкі, можа, і зацікавяць, вольны толькі з пункту гледжання эстэтыкі калажы пакідаюць шмат пытанняў...

Нямала сустракаецца вокладак, на якіх адлюстравана штосьці абстрактнае, умоўнае, недасягальнае. “Што ж хацеў сказаць аўтар?” — такія разважанні апанавалі мяне, калі я ўбачыла вокладку да кнігі апавяданняў Міхася Стральцова “Сена на асфальце”. На жаль, імя мастака і назва карціны ў кнізе не былі пазначаны, і гэта выклікала новае пытанне: чаму некаторыя карціны пазначаюць, а іншыя — не?

— Гэта тэхнічны момант: хтосьці, магчыма, забыў пазначыць назву, — тлумачыць Надзея Васілеўна. — Бываюць і такія выпадкі, калі мастакі рэдактар знайшоў карціну, зыходзячы са свайго адчування кнігі, але яе назву і аўтара вызначыць не можа. Тады мы друкуем

турнэ па іншых музеях Беларусі. Без сумневу, гэта адзін з лепшых спосабаў ненавязліва “нагадаць” пра свайго земляка.

На літаграфіях мастака — ціхі правінцыйны гарадок, не пазбаўлены сваёй чароўнасці. І такі Рагачоў, на шчасце, яшчэ захаваўся. Адышоўшыся на пару соцен метраў ад цэнтральных вуліц, трапляеш у іншы свет: драўляныя дамкі з рознымі ліштвамі, пахіленыя мацэвы на старых яўрэйскіх могілках, мажыныя дубы, чые галіны ўглядаюцца ў воды Дняпра...

— Тут ты вельмі своеасабліва адчуваеш час, — кажа выбітная маладая паэтка Наста Кудасова, паказваючы свае ўлюбёныя мясціны роднага горада.

І ў гэты момант разумееш, што літаратура тут будзе жыць і па сканчэнні як заўсёды тлумнага свята. Жыць у цішыні, у сваім звыклім тэмпарытме, нібы плыць той вялікай ракі, якая натхняла і будзе натхняць тых, хто піша, малюе альбо проста жыве.

так, як ёсць. Што тычыцца ўжывання абстракцыі... Не абавязкова ж літаральна маляваць сена. Вокладка тым і адрозніваецца ад ілюстрацыі, што ахоплівае твор шырэй.

І ўсё ж у мяне склалася адчуванне, што ў пэўных выпадках лепш было ўвогуле абысці без малюнкаў. Каб не атрымалася чогосьці нахшталт згаданай мной бландзінкі/брунеткі на абсасах/кедах. На думку Міхаіла, такое адбываецца таму, што мастакі далёка не заўжды чытаюць кнігі, якія ім даводзіцца ілюстравачь. Асобныя з іх лічаць, быццам дастаткова невялічкай анатацыі ці выпадкова абраных з рамана сказаў, каб распацаць працу. Таму на вокладцы часта можна убачыць тое, што не мае ніякага дачынення да сюжэта.

Асаблівасці шрыфту і пераплёту, якасць паперы і друку, цікава ілюстраваная вокладка могуць уразіць і стварыць атмасферу, але не заўсёды калі няма рыб, то добры і рыб. Кніга здольная скарыць чытача і без ілюстрацый. А калі няма таленавітага мастака, ці трэба настойваць на малюнках дзеля малюнкаў?

Віталіна БАНДАРОВІЧ
студэнтка Інстытута журналістыкі

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце ў акаунтах kimpressby** у сацыяльных сетках **Facebook, Vk, Twitter, Instagram**

Пра жонку

— Я вам скажу, што ў маёй жонкі Наталлі быў магутны талент — матэматыка: не існавала той задачы, якую яна не магла б вырашыць. Калі прыспеў час вызначацца з месцам вучобы, ейны бацька, пісьменнік Янка Маўр, сказаў: "Паступіш тут, у Алмаце [Сям'я Маўра знаходзілася тады ў эвакуацыі. — Рэд.], ва ўніверсітэт, дык давядзецца потым два — тры гады дзесяці на вёсцы працаваць. А пасля што? Паступай у які інстытут, што вернецца з эвакуацыі, — хаця б у Маскву ці Ленінград паедзеш, адкуль бліжэй да роднага краю". Яна паступіла ў Маскоўскі авіяцыйны інстытут, дзе мы і пазнаёміліся. Наталля вучылася на трэцім, калі на канікулах у Мінску выпадкова пакінула свой студэнцкі пропуск. А шматкорпусны інстытут — рэжымны, без дакументаў цяжка патрапіць на яго тэрыторыю. Папрасілі мяне вярнуць гаспадыні забытае. Паглядзеў на фотаздымак у пропуску — прыгожы такі твар. Адшукаў яе групу, пытаюся: "Фёдаравы тут?" І выбягае дзяўчынка — маленькая, худая. Ну, а што мне, юнаку, было сказаць? Выдаў: "А на фатаграфіі вы прыгажэйшая!" І, канешне, гэтым закруціў яе самалюбства. (Усміхаецца.) Пасля мы перасякаліся ў студэнцкіх залах, у сталойцы, іншым разам Наталля рабіла выгляд, што не заўважае мяне, але бачна было, што прыкмеціла. Ну а на летнія канікулы ехалі разам. Пасля, ужо ў Мінску, я некалькі разоў заходзіў у дом Маўра. А на яе дзень народзінаў прывёз некалькі качак з палявання.

Пра розыгрыш

— У той жа год у Мінску мы вырашылі пабрацца шлюбам. Неабходна было паведаміць бацькам. А трэба зазначыць, што ў нашым даваенным доме заўсёды было шмат моладзі, бо старэйшыя браты Юрка і Даніла збіралі вакол сябе сяброў. Яны ладзілі розыгрышы, а я назіраў за ўсім гэтым, цікава было. Вось і прапанаваў Наталлі разыграць нашых татаў: "Ты патэлефануй свайму бацьку, каб ён павіншаваў майго бацьку, што я жанюся. А я патэлефаную свайму, каб ён павіншаваў твайго, што ты выходзіш замуж". Маўр, трэба зазначыць, хутка нас раскусіў, а Колас — не. Апошні, сустраўшы Маўра ў Доме пісьмен-

нікаў, прамовіў: "Віншую, Янка, твая дачка замуж выходзіць". Маўр пытае: "Дык што мы будзем рабіць з дзецьмі?", Колас жа ў адказ: "А мне якая справа?" Разгубіўся Янка, жонцы перадаў тыя словы, жанчына адразу ў слёзы: "Не хоча, значыцца, каб нашы дзеці жаніліся!" Пайшоў Маўр да нас дадому (тады яшчэ на месцы цяперашняга будынка музея драўляная хата стаяла), каб высветліць, у чым жа справа. Насустрач выйшла хатняя гаспадыня і давай распытваць, за каго

Пра вынаходніцтвы

— У хуткім часе пасля шлюбу мы перавяліся ў Беларускі політэхнічны інстытут. Пасля выпуску мяне накіравалі на работу ў Фізіка-тэхнічны інстытут Акадэміі навук Беларусі на працоўную новую галіну, якую запатэнтавалі маскоўскія вучоныя Барыс і Наталля Лазарэнкі: электраэра-зійная апрацоўка металаў. Гэта быў прынцыпова новы спосаб апрацоўкі, дзе ў якасці інструмента служыў электрычны разрад паміж

ж выходзіць замуж Наталля, маўляў, ці не за нашага Міхася. Тады ўсё і стала на сваё месца. Спачатку Колас пакрыўдзіўся быў на розыгрыш, але ж дастаў наліўкі, каб адзначыць такую добрую навіну. І сам у Маскву выправіўся, каб будучую нявестку абняць.

Мы пражылі доўгае і шчаслівае жыццё. А ў сталым веку я доўга ўгаворваў Наталлю, каб яна напісала ўспаміны пра свайго бацьку: "Ты ведаеш шмат пра яго, можаш напісаць пра асабістае, пра тое, што адбывалася ў вашым доме і не выносілася ў афіцыйную пісьменніцкую біяграфію". У выніку яна напісала, а я пераклаў. Толькі нядаўна выйшла кніжачка з назвай "Доўгая дарога ад дома Янкі Маўра да дома Якуба Коласа". У выданне ўвайшло шмат цікавых фактаў як з жыцця пісьменніка, так і яго дачкі, сям'і, ёсць некаторыя невядомыя рэчы. Фёдаравы ж зведалі вельмі цяжкія часы: эвакуацыя, складанае жыццё ў Алмаце...

дэталлю і электродам. У навуковай літаратуры таго часу склалася меркаванне, што нельга апрацоўваць стальныя дэталі, карыстаючыся электродам — інструментам са сталі. Мне было даручэнне высветліць, у чым тут справа і як вырашыць пытанне. У нас не было прыбораў, "ішлі ад нуля", але пасля ўдалося раскруціць тэму і высветліць прычыну. У выніку мы запатэнтавалі вынаходніцтва, атрымалі аўтарскае пасведчанне і пасля пачалі працаваць над распрацоўкай тэхналогіі. Усё гэта лягло ў аснову першай і самай каштоўнай для мяне кнігі — манаграфіі па электраэра-зійнай апрацоўцы металаў.

Я прытрымліваўся думкі, што навука павінна мець практычнае ўвасабленне, прыносіць карысць вытворчасці, уплываць на развіццё прамысловай галіны. Таму займаў спіс заводаў, на якіх працуе больш за тысячу чалавек. Мы з калегамі селі ў машыну і пачалі аб'язджаць прадпрыемствы. Магі-

лёў, Барысаў, Маладзечна і гэтак далей — нам было важна высветліць, якія праблемы могуць быць вырашаны знойдзеным метадам. Нашы вынаходніцтвы ўкаранілі спачатку на Барысаўскім заводзе аўтарактарнага электраабсталявання. Там жа распрацавалі спецыялізаваную ўстаноўку для рэалізацыі тэхналогіі. У хуткім часе яна атрымала ўкараненне на прадпрыемствах адной з галін Міністэрства аўтамабілебудавання, а пасля на многіх іншых

інстытуце накаралі чалавек карысталіся ў працы беларускай мовай, я таксама на ёй друкаваўся першапачаткова. Потым перайшоў на рускую, бо ў 1950-я большасць навуковых часопісаў выдавалася па-руску. А беларуская мова — самая прыгожая з усіх славянскіх моў. Па маёй асабістай класіфікацыі, яна займае трэцяе месца сярод еўрапейскіх моў — пасля італьянскай і французскай. Ёй крыху саступае ўкраінская мова. Руская — таксама прыгожая, але ў яе ўлілі

доктарскіх дысертацый да абароны стала даходзіць у тры разы менш... Агульны ўзровень вучоных, на маю, думку, з-за ўсіх гэтых прычын таксама знізіўся. А зараз навуцы проста неабходна больш увагі. У тым ліку і іншыя заробкі. Я падлічыў, што ў нас па тэхнічных навуках ад інстытуцкай лавы і да доктарскай, у сярэднім, — 23 гады! Калі аспірант рыхтуе кандыдацкую, то за тры гады прапрацоўвае 150 — 200 крыніц інфармацыі. Адапаведна, па сваім узроўні

Міхась МІЦКЕВІЧ, сын народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, абраў сваім лёсам дакладныя навуку і зрабіў сабе на гэтай ніве імя. Доктар тэхнічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, вядомы вучоны ў сферы электрафізічных метадаў апрацоўкі матэрыялаў мае шэраг аўтарскіх пасведчанняў і патэнтаў на вынаходніцтвы, публікацыі, некалькі аўтарскіх кніг. У свае 90 гадоў ён такі ж ахвотны да спасціжэння свету, як і ў кніжцы, што напісаў некалі пра яго дзяцінства бацька, тонка падмеціўшы рысы характару сына. Таму не дзіўна, што новы герой рубрыкі "Рэдакцыя плюс..." закруціў куды большы спектр тэм, чым было папярэдне запланавана журналістамі "К".

Падрыхтавала Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Камертоны Міцкевіча

Пра класіку ў сучаснасці, мову, кнігу і навуку з удзельнікам падзей эпохі — сынам Якуба Коласа

прадпрыемствах Савецкага Саюза. Мне вельмі прыемна, што ў падручнік па тэхналогіях Міністэрства авіяцыйнай прамысловасці, які выйшаў некалі у Маскве, уключана і некалькі прац нашага інстытута.

Пра тэрміналогію

— Існуе памылковае меркаванне, што беларуская мова небагатая на тэрміны. Аднак тэрміналогія на матэрыяльнай мове была распрацаваная яшчэ ў 1920-я! Два супрацоўнікі нашага інстытута выдалі слоўнік тэрмінаў металургічнай тэхналогіі. У мяне ляжаць на працоўкі прадстаўніка політэхнічнага інстытута: Рэм Тамілін склаў слоўнік на трох мовах па ліці, механараспрацоўцы ды іншых кірунках. Матэматык з Уздзеншчыны Васіль Бернік выдаў матэматычную энцыклапедыю па-беларуску. Фізіку, геаметрыю, алгебру спакойна можна выкладаць на роднай мове. Шкада, што ўсё гэта зараз закінулі... У нашым

занадта багата "цей" — "направляючай", "караючай" і гэтак далей.

Пра навуку

— Калі суаднесці лік акадэмікаў з колькасцю насельніцтва краіны, можна дакладна казаць, што ў 1960 — 1970-я беларуская навука ў СССР была адной з перадавых. Тэхнічная галіна — у фізікаў, матэматыкаў — мела значныя вынікі, асабліва ў прыкладнай частцы. Колішні прэзідэнт Акадэміі навук Мікалай Барысевіч адкрываў яе філіялы ў рэгіёнах, выдатна вырашаў пытанні з фінансаваннем праектаў і даследаванняў. Гэта спрыяла ўздыму вынікаў навуковых распрацовак. Па сусветных вылічэннях, навука плённа развіваецца тады, калі на яе выдаткоўваюць не менш за 2,5 працэнтаў ад унутранага валавага прадукту. Пры адным працэнтам — заставаецца і развівацца не можа. У нас жа гэты паказчык меншы. Таму за чвэрць стагоддзя і

ён ужо значна вышэйшы за выпускніка, які адразу прыйшоў працаваць на завод. Гэта вялікая розніца! Ад развіцця навуцы залежыць будучыня краіны.

Пра культуру

— Лічу, што і на сферу культуры павінна, калі па-сапраўднаму, ісці, прынамсі, працэнты два ВУП. Даць падрыхтоўку па літаратуры, па музыцы, па дойлідстве, мастацтве — гэта ж каласальная работа! Ды пра сённяшнія заробкі культурніцкай усе ведаюць... Мяне, прызнацца, здзіўляе ўстаноўка на тое, каб культура сама на сябе зарабляла. Вось і Дзяржаўнаму літаратурна-мемарыяльнаму музею Якуба Коласа таксама трэба зарабляць. Дык як гэта рабіць, не замянаючы музейна-навуковай дзейнасці? Напрыклад, перад супрацоўнікамі — цэлы шэраг пытанняў, над якімі трэба гадамі працаваць. Можна для паскарэння працэсу прыцягнуць людзей збоку,

"ПаКаласіліся!"

27 жніўня, у апошнюю суботу лета, адбылася імпрэза "ПаКаласіліся!". Арганізатарамі выступілі Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа і газета "Культура". "ПаКаласіліся" сабрала ў доме-музеі Песняра больш за 70 чалавек, сярод іх — багата дзяцей. Улічваючы тое, што ў горадзе суботнім днём адбывалася шмат цікавостак, такую лічбу можна лічыць прыстойнай для дэбюту. Нельга вылучыць адну імпрэзу ў рамках "ПаКаласіліся", якое можна было б назваць топавым. Абсалютна ўсе запрошаныя госці пакінулі публіку неабьякавай. Гэта і майстар-клас мастака Алеся Квяткоўскага, які не заканчваўся да заходу сонца. І бліскучая лекцыя жывапісца Андрэя Дубініна, што ў пэўны момант перамысцілася з вуліцы ў гасціўню Коласа. І музычныя сюрпрызы ад "Спеўнага Сходу". І творчае "супрацьстаянне" двух знакамітых скульптураў Беларусі з рознымі эстэтычнымі светапоглядамі — Сяргея Клешчука і Паўла Вайніцкага. Вялікі дзякуй і заслужанаму артысту краіны Валяніціну Салаўеву за стварэнне паэтычнай атмасферы. Як і Уладзіміру Дрынджыку з яго цудоўнай кампаніяй за музычныя нумары. Закрываў вулічны вечар гітарыст-імправізатар Леанід Нарушэвіч у суправаджэнні гукаў саксафона Фрыдрыха Самотнага. Ну а на "дэсерт" служыў беларускага рэжысёра Ігара Чышчэні, прагляд іх перарос у амаль начную дыскусію.

Уражанні журналістаў "К" ад саўздзелу ў арганізацыі падзеі — у наступных нумарах газеты.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ, Аліны САЎЧАНКА

Фрыдрых Самотны і Леанід Нарушэвіч.

Шматлюдна было каля Коласавай сцяны.

але няма такіх фінансавых магчымасцяў. Іншы раз матэрыялы даюць свабодна, а часам патрэбна іх набыць. Я кажу пра тое не раз, але патрабавецца шмат грошай. А гэта ж гісторыя! І мы, на жаль, страчваем яе...

Культура дазваляе рабіць вялікую справу — выхаваць сапраўднага чалавека. Самае страшнае, што зрабілі бальшавікі ў свой час, — яны вынішчалі генфонд. Я часта прыводжу палаянічы прыклад: знішчыце ўсіх лягавых, гончых, лаек, а пасля ідзіце на паляванне з дварняжкамі. Стагоддзі пройдуць, каб зрабіць з апошніх добрых сабак. Так і з людзьмі. Зразумела, з народа непазбежна будуць выходзіць геніі, але цяжка выцягнуць такіх з масы. Калі я раней ездзіў на паляванне, то сустракаў сталых людзей з выдатнай логікай. З імі прыемна паразмаўляць, бо адчуваеш магутны інтэлект. Але ж яны нікуды не прабіліся, не вышлі "ў людзі"...

Пра тэлебачанне

— Некалі я прапанаваў арганізаваць на тэлебачанні хаця б раз на тыдзень паўгадзінную перадачу пра дасягненні нашых навуковых інстытутаў, каб людзі бачылі і ведалі, якія цуды здзяйсняюць нашы навукоўцы! Напрыклад, была група ў інстытуце, што распрацоўвала працэсы ператварэння адных фаз у іншыя. Пры звышхуткім нагрэве, калі яны займаліся тытанавымі сплавамі, вынайшлі спосаб, каб надаць сплаву каласальную трываласць. У выніку пачалі выпускаць па згаданай тэхналогіі пласціны для бронежылетаў. Ці ў Інстытуце фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў даследвалі пераўтварэнні вуглярода пры розных тэмпературах — і вынайшлі дыямантападобныя ўтварэнні. На аснове новай тэхналогіі пачалі рабіць інструменты. Такіх дасягненняў у кожным інстытуце Акадэміі навук у год набяраецца мінімум па адным — два. Ідэя засталася нерэалізаванай. А можна было б і зараз рабіць дакументальныя кароткаметражкі, напрыклад, па атамнай энергетыцы!

Я амаль не гляджу айчыннае тэлебачанне. Затое вельмі люблю дакументальныя фільмы пра навуку ці аб прыродзе межных тэлеканалаў. Прынамсі, стужкі кшталту работ "ВВС" пра жывёльны свет я

ўвёў бы нават у школьную праграму! Памятаю, калі з акадэмікам Мікалаем Сіратой патрапіў на Сусветную выставу ў Бруселі. Мы наведалі павільён навукі, дзе на экранах дэманстравалася перамяшчэнне электронаў, працэс замарожвання матэрыялу і гэтак далей. Сірата, доктар фізіка-матэматычных навук, не мог адарвацца ад прагляду і нават замалёўваў, як можна паказаць складаныя працэсы. А вазьміце ядзерную фізіку ці механіку: многае цяжка ўявіць сабе без наглядных дапаможнікаў, асабліва дзесяцям з іх неразвітай логікай. Выручыць могуць цікавыя здымкі, дзе ўсё аб'ёмна і зразумела.

Пра школу

— Бяда ў тым, што школа наша стаіць на мяжы. Захапленне тэстамі прывяло да таго, што школьнікаў "нацягваць" на іх выкананне, але не робяць галоўнага — не развіваюць логіку. Мой малодшы сын Канстанцін выкладае беларускую мову ў БНТУ. Апошнім часам ён проста дзіў даецца: у сённяшніх студэнтаў адсутнічае элементарная логіка. Моладзь не навучылі супастаўляць і рабіць вывады. Праблема і з настаўнікамі: нярэдка ў педагогічны ўніверсітэт ідуць тыя, хто больш нікуды патрапіць не змог... Адпаведна, яны і няздатныя даць тое, чаго чакаюць ад сапраўднага настаўніка.

Пра музыку

— Мне давалося трохкі граць на скрыпцы. Я займаўся ў музычнай школе, хадзіў на канцэрты класічнай музыкі, таму не дзіва, што папсы не люблю. Гэта нешта для першабытных людзей, да таго ж, часта выконваецца безгалосымі артыстамі. Не блізкія мне і рок-кампазіцыі на вершы Коласа. Дарэчы, на бацькавыя словы напісана шмат песень і рамансаў, але на мяне яны не ўздзейнічаюць. Усё ж павінен быць таленавіты кампазітар, які зможа перадаць у музыцы тыя перажыванні, што адчуваюцца ў словах. Затое я часта сустракаўся з салістамі нашага опернага тэатра, і мы імгненна знайшлі агульныя погляды. Мяркую, асновай да усяго іншага з'яўляецца народная музыка, на базе якой будзеца і сімфонія, і опера і больш лёгкая аперэта. Мой сын збірае аўдыятэку, у яго ка-

■ "Мяне, прызнацца, здзіўляе ўстаноўка на тое, каб культура сама на сябе зарабляла... **Культура дазваляе рабіць вялікую справу — выхаваць сапраўднага чалавека**".

■ "У самога бацькі была невялікая бібліятэка, але там — поўныя зборы Пушкіна, Лермантава, Талстога, Шылера, Шэкспіра, Горкага і гэтак далей. Аднак неяк я пахваліўся бацьку, што прачытаў Дзюма, і мне дужа спадабалася, а ў адказ пачуў: **"Сыноч-сыноч, гэта досыць пустая літаратура, тут нічога няма для душы"**".

■ "У свой час я прапанаваў арганізаваць на тэлебачанні хаця б раз на тыдзень перадачу пра дасягненні навуковых інстытутаў, каб людзі бачылі і ведалі, **якія цуды здзяйсняюць навукоўцы!** Але ідэя засталася нерэалізаванай".

ля тысячы розных варыянтаў класічнай музыкі. Паслухаць Расіні, Бізэ, Беліні, Вэрдзі, Чайкоўскага — багата каласальнае! Другі шапэнаўскі канцэрт, 20 і 21 канцэрт Моцарта для фартэпіяна з аркестрам — гэта ж цуд! Бацькам неабходна фарміраваць у сваіх дзяцей музычны густ, займацца музычным выхаваннем. Як і прывіваць любоў да літаратуры.

Пра літаратуру

— У мае гады кніг для дзяцей амаль не выдавалася, таму маёй настольнай быў зборнік казак, песень, абрадаў Паўла Шэйна. Я нават па ёй вучыўся чытаць, хоць мова там — далёкая ад сучаснай. Потым цікавыя кнігі мне падкідаў брат, які сам многа чытаў. Яго аднакласніца казала, што Юрка сядзеў на занятках, але пад партай у яго заўсёды была кніга. У той час захапляліся прыгодніцкай літаратурай, іншы раз выданне трапляла да мяне толькі на дзень, бывала, без пачатку і канца. Так у даваенныя часы я прачытаў "Ціля Уленшпігеля", "Айвенга", прыгодніцкія апавяданні пра вайну на Далёкім Усходзе. Быў зачараваны "Прыгодамі Тома Соера" ў перакладзе Янкі Маўра на беларускую мову. Аднак неяк я пахваліўся бацьку, што прачытаў Дзюма, і мне дужа спадабалася, а ў адказ пачуў: "Сыноч-сыноч, гэта досыць пустая літаратура, тут нічога няма для душы". У самога бацькі была невялікая бібліятэка, але там — поўныя зборы Пушкіна, Лермантава, Талстога, Шылера, Шэкспіра, Горкага, Чэхава і многія іншыя. Дома заўсёды абмяркоўвалі прачытанае, дзядзька Саша — матчыні брат — увесь час падкідаў моладзі пытанні па літаратуры. Гадоў у дваццаць захапіўся Гогалем і здужаў амаль усё, толькі "Мёртвыя душы" не зразумёў. І толькі ў дзевятым класе, калі праходзілі іх па праграме, сапраўды прачуў гэту кнігу.

Пра ўласныя кнігі

— Сваю першую кнігу, не звязаную з навуковымі даследваннямі, я выдаў на тыя грошы, што атрымаў ад працы кансультантам на выданні трохмоўнай "Новай зямлі". Я ведаў, што ў нашым інстытуце чалавек дзесяць складаюць вершы, але звычайна пішуць, як кажуць, у стол. Прапанаваў выпусціць усім разам зборнік вершаў і эпіграм.

Адмовіўся толькі адзін. Ну, і свае прысвячэнні, эпіграмы ўключаюць. Другая мая не навуковая кніга — гэта ўспаміны пра брата Юрку "Апалены золас", якая друкавалася ў "Полымі". Рэдактар часопіса Мікола Мятліцкі напісаў пад уражаннем успамінаў паэму. Мой ліст да брата, які загінуў, я адрасаваў "на той свет". Мятліцкі вельмі слушна паправіў на "наўздагон". У сваіх успамінах "Пад бацькоўскім дахам" я прывёў ліст бацькі ў ЦК КПБ аб стане беларускай мовы. Нечакана сустраў нашага выдатнага паэта Геннадзя Бураўкіна. Ён цёпла адазваўся аб маіх успамінах і, відаць, пад уплывам ліста Коласа, напісаў цудоўную паэму — "Развітанне".

Пра класічнае ў сучасным

— "Сымон-музыка" задумваўся не паэмай, а адной з казак жыцця. Колас хацеў узяць тэму непараўмення паміж простым народам і яго геніямі. Нават Хрыста распялі за тое, што той прыйшоў з новымі ідэямі, якіх людзі не разумеў. У наш час "захлопвалі" і "затопталі" выступленне Андрэя Сахарова, прычым рабіла гэта эліта, якая не была гатовай да новага погляду. Таму пытанне гэтае — агульначалавечае. Паэма мела тры рэдакцыі. Першая была скончана ў 1919 годзе і мела надзвычай цікавы драматычны фінал. Каб рэжысёр Мікалай Пінігін у сваёй цудоўнай пастаноўцы выкарыстаў фінал першай рэдакцыі паэмы, то спектакль быў бы яшчэ больш магутным. У першым варыянце Ганна напрыканцы гаворыць Сымонку ісці і несці слова праўды ў народ. Выдатны крытык Адам Бабарэка пісаў, што, па сутнасці, пад гэраіняй паэмы маецца на ўвазе маладая Беларусь, якая загінула пад ціскам бальшавікоў. Другі варыянт паэмы скрапіў у Коласа, таму давалося па памяці яго ўзнаўляць. Але ў трэцяй рэдакцыі, якую сёння мы чытаем, шмат купюр савецкіх цэнзараў. Увогуле, сучасныя перавыданні выходзяць са шматлікімі памылкамі. Прынамсі, мне давалося быць кансультантам у час падрыхтоўкі поўнага збору твораў Коласа і зрабіць багата правак тэксту, галоўным чынам па каментарыях да іх (напрыклад, маладыя рэдактары былітаюць КПСС і КПБ).

Частку маіх заўваг прынялі, прынамсі, колішняе рэдактарскае слова "лёс" змянілі на першапачатковае ад аўтара "Бог": "Мусіць, сам Бог для спакусы гэты край наш адзначаў".

Я прыклаў намаганні, каб асобнай кнігай выдалі паэму Коласа "На шляхах волі". Паэму, якая па памерах і глыбіні блізкая да "Новай зямлі". Нядаўна выйшлі з друку "Казкі жыцця", але чамусьці ў казку "Дудар" не ўключылі дасюль поўную версію апавядання. Звычайна перадрукоўваюць толькі другую частку твора пра пана і дудара, а на першую — пра трох братоў, якія ўвасаблялі ўсходнеславянскія народы, забываюцца.

Пра ўлюбёны бацькаў твор

— Канешне, "Новая зямля" мае найбольш глыбокае значэнне, па сутнасці, гэта — эпапея беларускага народа. Але, на маю думку, тут усё такі мастацкае адлюстраванне пабудовы зместу паэмы, а "Сымон-музыка" — гэта шыкоўная канструкцыя, што даецца пісьменніку нашмат цяжэй. З гэтай нагоды згадваю размову з Ніпам Глевічам пасля таго, як у свет выйшаў яго "Сказ аб незвычайнай эпідэміі ў краіне Тутэміі". Я шчыра падзяліўся сваімі ўражаннямі, кажу, што на мяне, як на чытача, гэты твор уздзейнічае куды больш за "Сказ пра Лысю гару". Першы "Сказ..." — алегарычная рэч з незвычайным адлюстраваннем сутнасці, другі — таксама цудоўны, але ўсё ж гэта мастацкая перапрацоўка пабачанага ўжывую. Ён паглядзеў на мяне і кажа: "Ты ведаеш, мне пра гэта ніхто не гаворыў. А ты ж маеш рацыю!".

У сустрэчы прыямлі ўдзел Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Пётра ВАСІЛЕЎСКИ, Юрый КАРПЕНКА, Таццяна МАТУСЕВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Вольга РОПАТ, Сяргей ТРАФІЛАЎ, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

У матэрыял, вядома, не увайшлі ў поўным аб'ёме многія развагі Міхася Канстанцінавіча пра беларускую навуку, гады яе магутнага ўздыму і сучасны стан. Але герой гэтага матэрыяла перадаў у рэдакцыю свае думкі ў выглядзе грунтоўнага артыкула, да публікацыі фрагментаў з якога **"К" праз пэўны час вернецца**.

Майстар-клас выдае Алякс. Квяткоўскі.

Сяргей Кляшчук і яго "вучні" падчас майстар-класу.

Валянцін Салаўёў чытае Коласа.

"Спеўны сход": яго гультынавае частка.

Усе, хто бываў у Рагачове ў 1970 — 1980-х, з вялікай цеплынёй прыгадваюць пра яго, але за апошнія гады горад наогул вельмі змяніўся. Асабліва шмат у гэтых прыемных воку навацях звязана з падрыхтоўкай горада да Дня беларускага пісьменства. Як па чараўніцтве з’явілася чатырохпалосная шаша праз цэнтр Рагачова з пасляваеннай забудовай. Прайшліся бульдозеры і па гарадскім парку, пакінуўшы аднаёмага краевіду, лічы, толькі танк Т-34. Балазе не кожны горад можа пахваліцца і такой раскошай, як пленэр. За яго падтрымку і захаванне варта адзначыць добрым словам людзей, якія маюць дачыненне да падтрымкі культуры Рагачова сёння. Гаворка, у прыватнасці, пра начальніка аддзела ідэалагічнай работы культуры і па справах моладзі Міхаіла Зайцава і дырэктара Рагачоўскай дзяржаўнай школы мастацтваў Алена Чаплыгіна. Нястомныя ўвесь гэты час, немалы па сучасных мерках, ідэйны натхняльнік пленэраў выкладчык ДШМ Ніна Якуніна з камандай сваіх калег Андрэем і Кацярынай Ляўковымі, Аляксандрай Захаравай. Менавіта ад іх залежыць зладжаная і прадуманая праца па арганізацыі ды правядзенні мерапрыемства.

“...Плёсы” дзеляцца патаемным

Сёлета, вядома, рагачоўскі пленэр быў прысвечаны Дню беларускага пісьменства. “Чортаў тузін”, трынаццаць удзельнікаў са згаданых раней краін, узяліся “раскрыжоўваць” палотны, ватман і нават наждачную паперу! У ход пайшлі пастэль, акрыл, алей, каляровыя алоўкі. Нягледзячы на працягванне ў лесе пад Кісцянямі, не надта багатыя зяленівам пейзажы, у большасці выпадку весела пазіралі з палотнаў нацюрморты з палыямі кветкамі.

Вельмі захапіў мініяцюры эцюд з дымок ад мангалу ў духу Клода Манэ, захаваны мастаком Аляксандрам Буйкевічам з Навагрудка. Як высветлілася пазней, фармат “з кулачка” пераважна ў творчасці Аляксандра. Дзве немкі — абодвум па 75 гадоў! — без стомы ганялі мастыкі на ватманах алейную фарбу проста з туб, дамагаючыся мастацкай перадачы то драўлянага мюра, то шаўкавістай махравоці раслін. І дамагаліся ж! У гэтай незвычайнай тэхніцы могуць працаваць, відаць, пакуль толькі немцы, гадамі практыкуючыся ў сваіх “маленцыркулях”.

9 верасня ў Брэсце адкрываецца XXI Міжнародны тэатральны фестываль “Белая вежа”, які збярэ 26 тэатраў (і такую ж колькасць спектакляў), а таксама крытыкаў, тэатразнаўцаў з 17 краін свету. Па колькасці прададзеных білетаў ужо сёння зразумела: чакаюцца аншлагі.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Арганізатарамі свята з’яўляюцца абодва брэсцкія выканкамы — абласны і гарадскі, Міністэрства культуры Беларусі і, вядома, Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы, які ў свой час выступіў ініцыятарам правядзення такога форуму. За дваццацігоддзе існавання тэатральнай “...Вежы” з яе “назіральных вокнаў” адкрываліся самыя разнастайныя творчыя далегляды. Але ў якія бакі ні скіроўваліся б фестывальныя позіркы, заўсёды ў полі зроку заставаліся тэатры праставецкай прасторы. Не адным, а некалькімі калектывамі было прадстаўлена і тэатральнае мастацтва нашай краіны. Сёлета гэтыя традыцыі не толькі захаваліся, але і ўзмацніліся.

— Нагадаю, што ў снежні, — распавёў “К” дырэктар фестывалю, генеральны дырэктар — мастацкі кіраўнік Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Аляксандр Козак, — спяўняецца 25 гадоў з утварэння Садружнасці Незалежных Дзяржаў. У розныя гады ў нашым фестывалі удзельнічалі многія творчыя калектывы з гэтых краін. Не было прадстаўлена хіба туркменскае прафесійнае тэатральнае мастацтва —

Узяўшы вочы да неба, блукала па наваколлях гамлячанка Лена Калугіна. Чым адказаць на заклік пленэра? Нарэшце прачнуўся ў ёй нейкім чынам графік, і пайшлі рыпаць алоўкі ў альбоме. Далей — больш. Нават нацюрморты ў яе атрымаліся графічнымі. Затое акварэліст з Гомеля Надзея Рэліна фантазнае пшчотнымі спалучэннямі фарбаў і колькасцю “запісаных” аркушаў. Паслухмяна клалася пастэль на наждачную паперу, падпарадкоўваючыся ўпэўненым рухам мастацкі з Полацка Кацярыны Мясічковай. Пасля ўсе каўталі спіну, любуючыся чырвонымі ягадамі на срэбным посудзе. Два сябры — Антон Макараў з Санкт-Пецярбурга і Аляксей Волкаў з Чабаксары, — прадстаўнікі мастацкіх акадэміі, імкнуліся весці рэйс пленэру, ствараючы па два нацюрморты ў дзень. Але на тое ён і пленэр, каб кожны мог заставацца сабой, працаваць так, як ён можа. Падчас пленэра могуць сутыкацца лбамі, можна па-

сяброўску пазычаць веды альбо дзеляцца патаемным. Не апісаць, наколькі дабрэтворна ўплывае знаходжанне ў канцэнтраваным мастацкім асяроддзі. Па прыкнёнах усіх удзельнікаў цяперашняга пленэра, гэты час стаў неабходна-карысным, шчаслівым, незабыўным... Кульмінацыяй праекта стала выстава пленэрных работ на гарадскім свяце.

Старонка рагачоўскага пленэра-2016 перагорнута. Данесці да жыхароў і гасцей горада падчас Дня беларускага пісьменства макулнікі прыгажосці як вынік працы мастакоў на пленэры трэла будзе ўсё той жа камандзе ДШМ — Ляўковы, Якуніна, Захарава. І вось яшчэ што, у тэму. Думка, якая нарадзілася падчас пленэра пры праглядзе аднаго з нацюрмортаў: кошык — гэта кошык, кветкі — гэта кветкі, бульба — гэта бульба, а кніга — гэта сябра!

Алена КАЛУГІНА, малодшы навуковы супрацоўнік музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля

Погляд з “... Вежы” на тэатр

панова далейшага творчага супрацоўніцтва: “Мы яшчэ сустранемся...”.

Не меншую ўвагу культурнай грамадскасці Брэста і гасцей форуму павінны прыцягнуць спектаклі з Азербайджана, Арменіі, Бразіліі, Казахстана (дарэчы, адтуль прыедуць два розныя калектывы), Кыргызстана, Латвіі, Малдовы, а таксама, зразумела, шматлікія пастановы і Расіі і Украіны. Заходнеўрапейскі кантэкс створыць прадстаўніцтва Вялікабрытаніі, Германіі, Польшчы (адтуль таксама будуць два тэатры), Румыніі, Францыі, Чэхіі.

Як заўважы, цікава і разнастайна будзе паказана наша айчыннае мастацтва. Гаспадары форуму прапануюць “школьны квэст” — “Дарагая Алена Сяргеўна” ў пастановы Цімафея Іль-

еўскага. Яшчэ тры калектывы запрошаны са сталіцы: Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Максіма Горкага з шкспі-раўскай камедыі “Дванаццатая ноч” (гэтакі спектакль выпалу гонар адкрываць фестываль), Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр з “Козім востравам” і пазьтычны тэатр аднаго акцёра “Зніч” пры Беларускім дзяржаўным філармоніі з музычна-драматычным мнаспектаклем “Пачакай, сонца!”.

Жанравая палітра форуму, як заўважы, максімальна разнастайная: ёсць і мюзікл, рок-опера, пласцічныя ды харэаграфічныя пастановкі, вучліныя спектаклі, а таксама, да прыкладу, “гульня ў гатычны трылер”, “непрадападобная прытча”, “тэатр формы”,

“тэатральны сеанс з аркестрам, сапрапа і акцёрамі”.

Журы ў звыклым сэнсе слова на форуме няма, але экспертны савет вызначна лепшыя працы. А галоўнае, паводле здавен закладзенай традыцыі, кожны фестывальны паказ атрымлівае на зўтра публічнае абмеркаванне запрошаных на форум крытыкаў з розных краін і ўсіх зацікаўленых. Так што “ацэнкі збоку” гарантаваны практычна ўсім удзельнікам. Што ні кажыце, а фестываль такога кшталту — магутны рухавік развіцця як тэатральнага мастацтва, так і густу глядачоў.

На высокім беразе Бярэзіны, непадалёк ад Бабруйска, 25 жніўня завяршыўся XIV Міжнародны пленэр па кераміцы “АРТ-Жыжаль”, у якім прынялі ўдзел 18 мастакоў ўкраінскага саюза мастакоў з Беларусі, Латвіі, Малдовы, Расіі, Славакіі, Украіны і Эстоніі.

“Пленэр — магчымаць вырвацца з будняў і займацца чыстай творчасцю, для якой у нашым жыцці, на жаль, становіцца ўсё менш месца”, — падзяліўся меркаваннем сталы удзельнік пленэраў, член Беларускага саюза мастакоў бабруйчанін Алег Ткачоў. На “АРТ-Жыжаль” прафесіяналы прыязджаюць і каб абнавіць навікі працы з матэрыялам, і каб заздзейнічаць новыя тэхналогіі абпалаў, якія з тэхналагічных прычын немагчыма прымяняць у стацыянарных электра- або газавых печках. Да ўсяго, для многіх мастакоў пленэрная праца — унікальная магчымаць развіцця творчага патэнцыялу.

Адметнасцю пленэраў “АРТ-Жыжаль” з’яўляецца, як сцвярджаюць удзельнікі, маштабнасць і высокі прафесіяналізм. Хоць, на думку маскоўскай мастачкі Марыны Балыш, Алена Мізгірова і Святлана Сяллова ўдзячныя Яўгену Адзіночанку, “які ведае мастацтва керамікі ў дасканаласці і дзеліцца неацэнным вопытам таго, як дамагчыся пэўных мастацкіх эфектаў пры абпале”.

На пленэрах керамісты-пачаткоўцы спасцігаюць сакрэты майстэрства ў нязменнага аўтара 14 гадоў кіраўніка, цягам ідзі пленэра Валерыя Калтыгіна. “Капітан “АРТ-Жыжаль”, як назвалі яго удзельнікі гэтага года, эксперыментуе, выкарыстоўваючы назапашаны вопыт, прымяняе наватарскія прыёмы пры абпале ў доўрых печках, якія даюць непаўторныя і непрадказальныя эфекты, разам з моладзю расчароўваецца або радуецца — у залежнасці ад дасягнутых вынікаў.

Маштабнасць, годная арганізацыя, дастатковая колькасць часу і матэрыялаў для вырабу керамічных работ і практычна бесперапынны абпал вылучаюць наш пленэр. Неаднаразова абпал вырабаў, дарэчы, дазваляе паспеець вывучыць новыя тэхналогіі. Да прыкладу, замежныя удзельнікі ў Беларусі робяць для сябе “адкрыццё” абварной керамікі, якая дае найцікавы джор на паверхні вырабу ў мудрагелістых і нечаканых варыяцыях. Скажам, яна прывяла ў сёлета ў захапленне маладую, але ўжо дасведчаную керамістку з Украіны Зінаіду Блізнок. Яна працуе ў галіне ландшафтнай керамічнай скульптуры ў Нацыянальным музеі-запаведніку ўкраінскага ганчарства ў пасёлку Апошня. Зінаіда кажа: “Тое, што я тут зрабіла, ужо сведчыць: пачаўся новы віток у маім творчым развіцці”.

Вялікае ўражанне ў новых удзельнікаў пленэра пакідае мастацтва мэтраў керамікі. Ёта творчасць сяброў Беларускага саюза мастакоў і сталых удзельнікаў “АРТ-Жыжаль” Максіма Калтыгіна з Мінска і Яўгена Адзіночанкі з Бродна. “Мне вельмі спадабалася, як Максім камбінуе розныя тэхнікі ў адной працы. Я не памятаю, каб

Цуды з печы

“АРТ-Жыжаль”: чараўніцтва зносін з жывым агнём

бачыла раней нешта падобнае”, — сказала Зінаіда Блізнок. Маскоўскія мастакі Марына Балыш, Алена Мізгірова і Святлана Сяллова ўдзячныя Яўгену Адзіночанку, “які ведае мастацтва керамікі ў дасканаласці і дзеліцца неацэнным вопытам таго, як дамагчыся пэўных мастацкіх эфектаў пры абпале”.

Адзінаццаты пленэр “АРТ-Жыжаль” Валерыя Калтыгіна.

Падчас ачышчэння выніковай выставы пленэра.

Керамічныя вырабы удзельнікаў пленэра “АРТ-Жыжаль”.

ангобамі, з’яўляюцца новыя крэатыўныя тэхналогіі: тэраціглата, некет-раку, піт-фаер, выкарыстанне арганікі... Надзвычайна здзівіла кераміка мінскай мастачкі, выкладчыка кафедры дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Ганны Мядзведзевай, якая ўпершыню на пленэры выкарыстала капсульны абпал. Ён даў надзвычай прыгожыя эфекты на паверхні чаралка ў кампазіцыі “Мімікрыя”. Студэнтка Акадэміі мастацтваў Кацярына Міхноч для стварэння твора “Эвалюцыя” выкарыстала акідныя аловак, калерныя масы, джоры, ужывала піт-фаерынг... У выніку “Эвалюцыя” спалучыла ў сабе больш за дзесяць тэхнік і матэрыялаў.

Член Славацкага аб’яднання вывученых мастацтваў Міліца Падстралячова на “АРТ-Жыжаль” абнавіла ранейшыя веды і вопыт, але таксама эксперыментавала з абпалам. “На пленэры, — распавядала мастачка, — я выкарыстала для джору медны дрот, мяркуючы, што ён афарбуе чаралок, але пры абпале на нізкай тэмпературы дрот не растаў на паверхні шамота, што для мяне сталася неспадзяванкай, але даў найцікавы мастацкі эфект. Пры драўняным абпале па-іншаму паводзіць сябе акіды і глазуры. Тут я магу паспрабаваць тое, з чым не мела магчымасці працаваць у Славакіі, дзе прызначалася да электрычных печуў”.

На пленэры стала традыцыйнай ладзіць вечарнія святы нацыянальных культур і відэа-прэзентацыі ўдзельнікаў. Таксама ў рамках “АРТ-Жыжаль” становяцца традыцыйнымі заключныя начныя абшчы “вогненнай скульптуры”. У 2016 годзе ёй стаў “Аква-глюк”, увасобіўшы вобраз рыбы, якая жыве ў рацэ сярод “культурага сля”, пакінуўша людзямі.

У кожнага пленэра свае мэты і задачы, якія мастакі, згодна з палажэннем, павінны выканаць. Але гэтыя патрабаванні не абмяжоўваюць іх творчую свабоду. Так, XIV Міжнародны пленэр па кераміцы прысвечаны Году культуры, таму яго тэма “Мастацтва як асяроддзе пражывання” скіравала энэргію ды фантазію мастакоў на рэалізацыю шматгранных вобразаў мастацтва і творчасці ў камернай пластыцы малых формаў.

Міжнародны вопыт, пераплячэнне культур і школ, бесперапынны інтэлектуальны і эмацыйны кантакт удзельнікаў, удасканаленне тэхналагічных прыёмаў, няспынальная вучоба (арганізатары з года ў год падбіраюць моцную і прафесійную каманду) і эксперыменты, памылкі і паразы, эню эксперыменты і вучоба, а на выхадзе — эксклюзіўная, непаўторная мастацкая кераміка. Вось у чым асаблівавацца беларускіх пленэраў “АРТ-Жыжаль”, чыя папулярнасць склікае мастакоў не толькі з Беларусі, але і з краін СНД, Еўропы, Азіі, Паўднёвай Амерыкі... “Цягне сюды кожны год, таму што падабаецца прафесіяналізм

імацца мастацтвам керамікі, — прызнаўся малады магільёўскі мастак Антон Ціханавец. — Тут створаны ўсе ўмовы для рэалізацыі творчых ідэй. Штодзённая напружаная праца нон-стоп не замінае душэўнаму адпачынку і псіхалагічнай разрадцы, якой мы чакаем цягам года”.

Традыцыйна пленэр завяршаецца вялікай выніковай выставай у Бабруйскім мастацкім музеі. Перанесена за прыроднага асяроддзя кераміка пакідае ўжо іншае ўражанне: перад гледачком паўстаюць завершаныя і ўнікальныя творы мастацтва ў сучаснай экспазіцыйнай прасторы, дзе, дарэчы, сфармавана вялікая калекцыя па гэтым кірунку мастацтва, якая налічвае больш за семсот адзінак. Яна паўнаваартсна адлюстроўвае тэндэнцыю развіцця пленэрнага руху ў Беларусі.

Экспазіцыя выніковай выставы “Кераміка ночы” — яшчэ адзін віток у гісторыю пленэра, вынік калектыўнай і індывідуальнай працы. Паўстала ў новых ракурсах творчасць Яўгена Адзіночанкі і Алега Ткачоў. Сярод экспанатаў вылучаюцца строгія па скульптурнай пластыцы працы Максіма Калтыгіна і Паўла Рабава (Брэст), поўныя эксперыменту і нававай працы Ганны Мядзведзевай, выразныя і арыгінальныя працы Тацяны Паламарчук (Кішынёў, Малдова) і Каспарса Гейдуска (Рыга, Латвія), камерная кераміка Дзмітрыя Калеснікова (Нарва, Эстонія), эксперыментальныя кампазіцыі ў стылі сціпанк Уладзіміра Валаскова (Брэст) могуць стаць добрай платформай для яго прафесійнага росту.

Міжнародныя пленэры па кераміцы “АРТ-Жыжаль” сталі выключнай і непаўторнай у сваім кшталце культурнай з’явай на Бабруйшчыне. Дзе таго, каб яны функцыянавалі, працуюць вялікая група людзей, зацікаўленых у высокім арганізацыйным узроўні падрыхтоўкі і правядзення пленэраў, развіцця культуры рэгіёна. Заслужанае прызнанне “АРТ-Жыжаль” атрымаў дзякуючы актыўнай рабоце галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Магілёўскага аблвыканкама і ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бабруйскага гарвыканкама, Бабруйскага мастацкага музея, Адкрытага акцыянернага таварыства “Фандок” і ўсіх тых, хто забяспечваў штодзённую стабільнасць пленэра.

Такім чынам, падзея завяршылася. Пройдзе невялікі прамежак часу, і мы пачнем падрыхтоўку чарговага — пятнаццатага па ліку, каб парадавацца творчасці сталых удзельнікаў і адкрыць новыя імёны ў мастацтве керамікі, якія эню змогуць здабыць чараўніцтва зносін з жывым агнём.

Аля МАЛЬЦАВА, навуковы супрацоўнік мастацкага музея Бабруйскага
Фота Святланы ПРЫВАЛАВАЙ, Аляксандра ЧУГУЕВА

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Начальнік аддзела культуры выбіраў прыярытэтны курс і не збочваў з яго ніколі. Так і з'явілася адметная раённая музейная сетка. Апошні раз мы бачыліся снежнай зімой 2012-га. Шаляговіч з задавальненнем паказваў сцены свежай будоўлі ў Чырвоным Двары.

Але ў першую чаргу запомніўся ён тым, што гадоў дзесць таму запрасіў "К" у Іванава, каб мы лепш пазнаёміліся з тым, што робіцца ў культуры раёна. Выязная рэдакцыя адбылася з вялікай карысцю для абодвух бакоў. З таго часу я і раіўся з Уладзімірам Васільевічам па самых розных пытаннях, да тых сфераў. Дзякуй яму за навучанне! І яшчэ адна якасць былога начальніка аддзела. Ён ніколі не замоўчваў праблемы, выносіў іх на абмеркаванні, прапаноўваў выйсце. Такія, як правіла, не вельмі зручныя для кіраўніцтва. Але менавіта такія і застаюцца прыкладамі ў гісторыі прафесіі.

Кожнаму Каткаўцу — па Выскварцы?

На "разагрэве" ў нас аказалася вёска Тышкавічы. Прынамсі, яна першая трапілася на вока ў час доўгага пераезду з Мінска да Іванаўшчыны. Вельмі характэрнае для мясцовага Палесса паселішча. Шматлюднае, ёсць школа, дзіцячы садок. Інакш кажучы — перспектывнае. Як і мясцовы СДК. Знаходзіцца ён — па мясцоваму — за выганам, у больш абсучасненай частцы аграгарадка. Кіруе ўстановай Алена Каткавец, маладая, не надта вопытная (працуе каля пяці гадоў, а клубам кіруе зусім нядаўна), але летуценная і поўная жаданняў. Прынамсі, вучыцца на завочным аддзяленні Універсітэта культуры і мастацтваў. Рыхтуецца да міжрэгіянальнага фестывалю "Фальклор без межаў". Праходзіць ён пад Вадохрышча і ў Іванаве, і ў Тышкавічах. Чым з гэтай нагоды адметныя Тышкавічы? Непаўторнымі палескімі гумарам ды гаворкай. А яшчэ — народным фальклорным гуртом "Знаходка", у складзе якога сталыя кабаты.

А вось маладзёжнай змены ім няма. "Цяжка прымусіць сённяшніх дзяцей спяваць разам з

Лета скончылася. Але клопат бібліятэкараў, клубнікаў ды музейчыкаў не стаў меншым. У адпаведнасці з гэтым не паменела і карэспандэнцый на адрас рэдакцыі. Большасць з іх — рэха мінулага сонечнага сезона. Не бяды: развітваемся з гэтым летам і чакаем наступнага. А праца сумаваць не дадзі.

Яўген РАГІН

Гродзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці паведамляе пра поспех Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь — музычна-драматычнага тэатра "Гарадзенскі званочак" Цэнтра культуры Гродна. Справа ў тым, што калектыву атрымаў дыплом першай ступені на XXIV Міжнародным фестывалі дзіцячых і юнацкіх тэатраў "Балтык-Сатэліт-2016" (польскі горад Сейны). "Але гэта не адзіная перамога дзіцячага тэатра, — адзначана ў лісце. — "Гарадзенскі званочак" паспеў перамагчы на фестывалі "Тэатральны калейдаскоп" у Санкт-Пецярбургу, атрымаў Гран-пры на фэсце тэатраў у польскіх Сувалках".

Журналісцкі аўтатур газеты "Культура"

Іванаўшчына: у фармаце "жывога гуку"

бабулямі", — уздыхае Алена. Парысе высвятляем, што адсюль родам яшчэ адзін рэдакцыйны сябра — Васіль Каткавец — начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Любанскага райвыканкама. Якраз у яго з ансамблямі-спадарожнікамі — поўны ажур.

Жарты жартамі, але праблема — агульнарэспубліканская. Толькі вырашаць яе ніхто не кідаецца. Няма ні семінараў на гэты конт, ні вучобы на розных узроўнях. Добра Васілю Каткаўцу: ён сабе ў свой час этнограф Сяргея Выскварку падрыхтаваў. Таму і дзейнічаюць на ўзроўні з дарослымі гуртам і, калектывы дзіцячыя. Не фармальна, не пад прымусам, а арганічна і для агульнага задавальнення. І фэст "Берагіня" ў Акцябрскім — не правіла, а хутчэй — выключэнне з яго. Словам, носьбіты традыцыі неўзабаве застануцца на плёнках ды на дысках. І гэта ў лепшым выпадку.

"Раскідай, бо нехорашэ!"

Моталь — "дзяржава ў дзяржаве". Ёсць свая гасцёўня. Больш за дваццаць гадоў мясцовай школе мастацтваў, дзе на сёння 130 навучэнцаў атрымліваюць навыкі ў музыцы, харэаграфіі, жывпісе. І як казачная таямнічая хацінка — Мотальскі музей народнай творчасці. Вось што ён прапаноўвае: інтэрактыўныя праграмы "Вясельны каравай", "Прыданы", "Жывы гук", лекцыя-экскурсія-практыкум

"Народная кухня маталян", урок "Як кашуля ў полі вырасла", педагогічныя заняткі "Казкі бабулі Алены". Па падрабязнасці звяртайцеся да пошукавых сайтаў у інтэрнет-прасторы.

Нас жа ўразіў праект "Жывы гук". Экскурсію па васьмі экспазіцыйных залах суправаджае гурт "Мотальскія суседзі", які "прапісаны" ў СДК, але працуе ў музеі. Мы такога эфектнага аўтэнтчнага суправаджэння музейнай дзеі нідзе больш не бачылі.

Зайшлі ў бібліятэку. Пазнаёміліся з бібліятэкарам Людмілай Каткавец. Што яна можа прапанаваць гасцям? Аказваецца не толькі кніжкі (сёння ў бібліятэцы пабывала 19 чытачоў, у тым ліку іншагароднія, што прыехалі да сваякоў ды родзічаў), але і выставу цудоўнай вышыўкі. Аўтар — маці бібліятэкаркі. Дый сама Людміла вышывальшчыца Кажы: "Дзед вучыў. Калі кепска вышывала, бурчэў: "Раскідай, бо нехорашэ!" Вось і раскідвала, пакуль не навучылася". Так што ў Моталі нават бібліятэка — своеасаблівы музейны філіял.

Можаце лічыць нас безнадзейнымі ідэалістамі, але агульнае ўражанне ад мотальскіх культурных паслуг склалася вельмі якое. Калі наведаць філіял "Нашы карані", пачаць з археалогіі, працягнуць даследванне традыцый і промыслаў у галаўным музеі, а скончыць знаёмства з гэтым кутком Палесса ў

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

Як за дзень стаць ганчаром

Наш пастаянны аўтар са **Століна** Галіна Гашчук распавядае пра ўдзел сталінскіх рамеснікаў у VI Міжнародным фестывалі ганчароў, што адбыўся ў горадзе Скапін Рязанскай вобласці. Мерапрыемства праходзіла ў Цэнтры народных мастацкіх промыслаў і раместваў. Тут сабраліся глінамеры з Даніі, В'етнама, Латвіі, Узбекістана... Прымалі ўдзел у конкурсах і дзеці. Ганчары паказалі майстэрства ў вырабе цацак, посуду, скульптур. Гасцей прывабіла квэст-гульня "Стань ганчаром за адзін дзень".

Інфармацыя з **Ашмяншчыны**. "Бібліятэкар сельскай бібліятэкі вёскі **Будзёнаўка** **Марыя Пазняк**, — піша метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Ашмянскай раённай бібліятэкі Галіна Палубінская, — штомесця ладзіць літаратурныя гасцёўні "Беларускія пісьменнікі — юбіляры-2016". Прычым, выбірае розныя формы працы для дзіцячых ды дарослых аўдыторый. У выніку чытачы бліжэй пазнаёміліся з творчасцю Кандрата Крапівы, Змітрака Бядулі, Васіля Віткі... Апошнім у гасцёўню "за-

вітаў" **Генадзь Бураўкін**, якому 28 жніўня споўнілася б 80 гадоў. Чарговыя сустрэчы будуць прысвечаны творчасці **Ніла Гілевіча**, **Максіма Багдановіча**, **Івана Муравейкі**".

Плённым было лета і для бібліятэкара філіяла **"Лішкаўская** сельская бібліятэка" (**Берастаўіцкі** раён) **Зой Хлебнікавай**. Яна паведамляе: "Падведзены вынікі конкурсу "Цудоўна з кнігай лета правядзем". У ім прымалі ўдзел і мясцовыя дзеці, і тыя, хто прыехаў у вёску на адпачынак. Для лепшых чытачоў была арганізавана экскурсія на пагранічную заставу "Сямёнаўка". Такія мерапрыемствы сталі традыцыйнымі".

Дырэктар **Наваполацкай** дзіцячай мастацкай школы імя Івана Хруцкага **Аксана Тарасікава** піша пра тое, што 8 верасня ў гэтай установе адкрыецца персанальная выстаўка творчых работ "Жывапіс. Графіка" мастака **Пятра Грыўсевича**.

"У **Маларыцкай** школе мастацтваў, — піша **Мікалай Навумчык**, — было пяць аддзяленняў: інструментальнае, эстраднае вака-

Мотальскі музей народнай творчасці.

3+3=6 ды два

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Іванаўскага райвыканкама **Валентына Барадзіч**.

бібліятэцы, дык адразу пачынаеш разумець: Напалеон Орда нарадзіўся на Іванаўшчыне зусім не выпадкова. І не трэба да гадалкі хадзіць, каб зразумець: музейная стратэгія **Уладзіміра Шаляговіча** — больш чым эфектыўная. Да гадалкі хадзіць не трэба, а вось да знахаркі — не пашкодзіла б. Таму скіроўваемся ў **Стрэльна**.

(Не)лірычнае адступленне **Кастуся Антановіча**

Галоўнай адметнасцю **Іванаўскага** раёна для мяне стала вялікая колькасць людзей, зааганжаваных у народнай культуры, галоўным чынам, — спеўнай і рамесніцкай. Тут цяжка знайсці

народны калектывы, які апошнім часам не быў на замежных гастролях. Гэта, несумненна, радуе. Іншая справа, што найбольш актуальным клопам з'яўляецца ў раёне праблема пераемнасці. Возьмем тыя ж Тышкавічы. Цудоўны будынак і начынне мясцовага СДК, дружны і малады калектывы. А чаго варты народны фальклорны гурт "Знаходка", узгагародамі якога аздоблена ўся сцяна дырэктарскага кабінета! Вось толькі сярэдні ўзрост удзельнікаў калектыву складае блізу 75 гадоў. Мясцовыя маладзёны цікавяцца больш эстраднымі спевамі і танцамі, прыцягнуць іх да аўтэн-

Мабільная экспазіцыя на свяце ДТСАФ.

Ганчарныя вырабы на фестывалі ў расійскім Скапіне.

Свята яблык адбылося ў **Жукоўшчыне**, што ў **Дзятлаўскім** раёне. Настасся **Голуб** распавядае пра тое, што "садовы ўраджай быў сёлета надзвычайным. Садавіны хапіла і для святочнага дэкору, і для сельай якавой эстафеты. А былі яшчэ тэатралізацыя, спевы ў выкананні народнага ансамбля аддзела культуры і дасугу "Казлоўшчынскі ДК". Пявунні, дарэчы, і яблычны пірог згатавалі. А сутнасць эстафеты заключалася ў тым, каб не толькі перанесці яблык на адлегласць, але і "зварыць" з іх джэм, пабудаваць піраміду...

У **Любанскім** гарадскім парку культуры і адпачынку прайшло маладзёжнае свята "Open air summer". Арганізавалі яго супрацоўнікі Ра-

Дырэктар СДК у Тышкавічах Алена Каткавец.

Загадчыца Дома траўніка Галіна Вайцяшчук.

на розум пайшло

Навуковы супрацоўнік Мотальскага музея народнай творчасці Вольга Кульбеда.

Бібліятэкар з Моталі Людміла Каткавец з дачкой — таксама вышывальніцай.

Загадчык адрэсва бібліятэчнага маркетынгу Мотальскай раёблліятэкі Людміла Кунавец з партрэтамі Міхаіла Шылы і Мікалая Кольчак.

тыкі надзвычай складана. Згадваецца сітуацыя са славытым калісцы калектывам з Ананчыц Салігорскага раёна, які скарыў майстэрствам савецкага слухача, запісаў кружэлку на студыі "Мелодыя". Пару гадоў таму мы пабачылі, што ад вялікага і ўнікальнага гурта засталася пару чалавек. Не хацелася б, каб такое здарылася і са "Знаходкай". Ці выправіць сітуацыю сімпатычны нам дырэктар СДК? Думаю, без грунтоўнай метадычнай падтрымкі ад спецыялістаў з БДУКІМ, дзе дзяўчына вучыцца завочна, не абыйсця...

жыве народны майстар, а вось базы даных па іх у мясцовым музеі няма.

"І вас мы вылечым!"

Вось і Стрэльна. Калісцы тут быў СДК. Цяпер — Дом траўніка. Загадчыца дзіўнай установы — Галіна Вайцяшчук, не толькі настаўнік-біёлаг з немалым стажам школьнай працы, але і траўніца ў чацвёртым калене. У вёсцы ўвогуле шмат знахарак: у афіцыйнай музейнай картэцы — 30 кабет. Не жартачка. Пад лік узятая ці не кожная зёлка ў наваколлі.

Усё пачалося 25 гадоў таму з аматарскага аб'яднання "Чаба-

роқ". Пакрысе справа набыла такі маштаб, што ў 2013 годзе СДК займеў іншы профіль і стаў філіялам мотальскага музея. Глядзельная зала пераўтворана ў вялікі і шыкоўны фітбар, на вышках — неверагодная па маштабах калекцыя лекавых зёлак (кожная мае свой пашпарт) і адпаведнай літаратуры. На пах разнатраўя пачалі ехаць аматары фіталачэння, і з Беларусі, і з замежжа. Не дзіва: іншага такога музея ў краіне пакуль няма. Кожнаму наведвальніку (даросламу, маладзёну, дзіцяці) даецца рэкамендацыя: якія зёлкі выкарыстоўваць, як і ад чаго. Прынцып "не нашкодзь" — адзін з галоўных.

Заўвага ў нас тут толькі адна. Не вызначана пакуль адзіная мова музейнай экспазіцыі. Частка пашпартаў на лекавыя расліны аформлены па-руску, частка — па-беларуску. Тут варта, як падаецца, прыйсці да адной роўнасці. Ці, улічваючы патэнцыйны замежны наплыў аматараў зёлак, неабходна афармляць усё на трох мовах: беларускай, англійскай ды рускай. Але і гэта пытанне — вырашальнае.

Галерэя славы

Памятаеце бібліятэку ў Моталі, дзе практычнае крэзнаўства адлюстравана ў выставе мясцовай вышыўкі? Прыкладна тое ж, але

зусім у іншых, глабальных, маштабах можна пабачыць у Іванаўскай раённай бібліятэцы. Зазірніце на сайт "Віртуальная Іванаўшчына" (своеасаблівы музей усяго, што было, ёсць і будзе ў раёне) і пераканаецеся, што нашы словы — цалкам апраўданыя. Але цяпер — зусім пра іншае. Гаворка пойдзе пра галерэю славы. Ініцыятары яе стварэння — таксама бібліятэкары.

Начальнік аддзела ІРКСМ Іванаўскага райвыканкама Валянціна Барадзінчык патлумачыла, што ў Ляскавічах, у будынку былога навучальнага камбіната размесцяцца партрэты лепшых школьнікаў-медалістаў, знакамітых землякоў, ударнікаў працы і ветэранаў вайны... Каб памятаць і ведаць, каб не забывацца, на якой святой зямлі давялося жыць і працаваць, каб рабіць гэта не горш за папярэднікаў...

Загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Людміла Кунавец паказала нам два партрэты з будучай бясконцай калекцыі. На іх адлюстраваны Герой Савецкага Саюза, вызваліцелі Іванава Міхаіл Шыла і Мікалай Кольчак. Нядаўна ў новым мікрараёне "Усходні" іхнімі імёнамі названы вуліцы. А ў вашым горадзе ёсць такая галерэя? Дарэмна...

Агульнае (не)лірычнае заканчэнне

Вам не падаецца, што будучыня любой установы культуры (клуба, бібліятэкі, школы мастацтваў...) у пэўнай музейна-эфектыўнасці? І штосьці ў гэтым ёсць, спадарове. Мы некалькі разоў пісалі пра музейныя пакоі ў ДШМ. У адным з такіх, дзе сабралася старая музычная апаратура, ладзяцца ўрокі па гісторыі музыкі. Пісалі і пра музей этна-кнігі, народных промыслаў у сельскіх бібліятэках. Пра этна-куткі ў клубах і згадаць не варта. Такія ўтварэнні партрэты для таго, каб спыніцца, падумаць, згадаць пра тое, хто ты ёсць на гэтым свеце. Так глядзяць у люстэрка, каб пераканацца, што жыццё працягваецца і табе ў ім таксама адведзена немалаважная роля. У наступным нумары мы распавядзем пра другую тройку музейных аб'ектаў раёна. Гаворка пойдзе пра Варацэвічы, Напалеона Орду і яшчэ пра многае іншае.

K

Вясёлыя вясковыя эстафеты адбыліся падчас свята Яблок у Жукоўшчыне, што на Дзятлаўшчыне.

Дзіцячы тэатр "Гарадзенькі знаючак" — лаўрэат фестывалю "Baltic-Satelis-2016" у Польшчы.

ённага цэнтра культуры. "Бібліятэкары запрасілі ахвотных на пляцоўку летняга чытання, — піша загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Любанскай раённай бібліятэкі Святлана Баброўнік. — Падведзены вынікі раённага конкурсу па арганізацыі летняга чытання дзяцей "Сонца на кніжнай старонцы". Акрамя дыпламаў пераможцы атрымалі новую кніжку Івана Муравейкі, якому сёлета споўніцца 95 гадоў. Работнікі раённай дзіцячай бібліятэкі правялі забаўляльна-пазнаваўчую праграму "Ключ ад лета". А прадстаўнікі аддзела абслугоўвання і інфармацыі райбібліятэкі арганізавалі "Book Station" у рамках праекта "Гучаць словы пісьменнікаў-землякоў".

Ганненскі кірмаш віраваў у Зэльве. Традыцыйная дзея адраджаецца ўжо ў дзевяты раз. Пра гэта распавяла рэдакцыя загадчык аддзела па развіцці народнай творчасці Зэльвенскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Алена Ламека. "Напярэдадні ў нашай установе адкрыўся музейны пакой "... кірмаша", — піша аўтар. — Частка экспазіцыі распавядае пра яго мінулае. Другая — пра сучасную гісторыю адраджэння аўтэнтычнай падзеі. Адзін з раздзелаў прысвечаны ко-

ням — галоўнаму аб'екту кірмашавых таргоў".

Ніна Дыдышка з Пружан распавяла, што карціны мастака Івана Чарнякевіча, якія выстаўляліся ў Пружанскім палацыку, творца ахвяраваў музею.

Мікола Панасюк даслаў дзве карэспандэнцыі. Першая — пра Яўгенію Ступніцкую, жыхарку вёскі Міхнавічы, што ў Івацэвіцкім раёне. Хутка ёй споўніцца дзевяноста. Яна нарадзілася яшчэ за польскім часам, памятае жахі Вялікай Айчыннай вайны. Вёска, насуперак усяму, выжыла, мае 147 жыхароў, большасць з якіх — працаздольныя. Пра ўсё гэта кабета распавяла на свяце Міхнавічаў, якія адзначылі 500-годдзе. Падзея адбылася на безрае стаўка, дзе доўга не сціхалі песні.

Другая інфармацыя Міколы Панасюка — пра дабрачынны кірмаш, што прайшоў у Серафімаўскім храме Брэста. Мерапрыемства чарговы раз арганізавалі актывісты маладзёжнага братэрства. Прадаваўся тавар, зроблены ўласнаручна: фатаграфіі, малюнкi, лялькі ды цацкі, вышыўкі, кулінарныя вырабы. Грошы ад продажу пайшлі на набыццё кніжак для бібліятэкі сацыяльнага прытулку ў вёсцы Оса Кобрынскага раёна.

Два паведамленні даслаў Мікалай Шаўчэнка. "Да 20-годдзя адкрыцця помніка воінам-інтэрнацыяналістам, піша ён, — у Беларускай дзяржаўным музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны працуе выстаўка карцін Леаніда Шакіно "Афганістан — мой боль". Асаблівае месца ў серыі займаюць партрэты загінулых воінаў". Другі ліст распавядае пра мабільную экспазіцыю музея на свяце ДТСААФ. Мерапрыемства праходзіла ў сталічным парку імя Міхаіла Паўлава. А экспазіцыя на аўтамабільным паўпрыцэпе называлася "Вызваленне Беларусі. Верасень 1943 года — ліпень 1944-га". На 30 квадратных метрах дэманструюцца фотадакументы, карціны, плакаты, лістоўкі, асабістыя рэчы ўдзельнікаў вызвалення Беларусі.

І апошняя сённяшняя навіна, дасланая прэс-службай Полацкага райвыканкама. Сёння ў раёне распачынаецца чарговы грыбны чэмпіят. Пасля сустрэчы з Полацкім лесавіком каля двухсот каманд пачаць чалавекі пачалі збор грыбоў. Лепшыя будуць узнагароджаны па шэрагу намінацый і атрымаюць права вучыцца ў Полацкім грыбным універсітэце ці ў ліцэі імя Сыражкіна.

K

Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей прадставіў адмысловы праект "Collegium, gymnasium, schola", дзе на прыкладзе прадметаў з фонда музея, большасць з якіх паказана ўпершыню, прасочваюцца этапы гісторыі школьнай адукацыі на Гродзеншчыне. Шматузроўневыя працэсы цягам стагоддзяў паказала праз матэрыяльныя сведчанні эпох аўтар канцэпцыі — вядучы навуковы супрацоўнік Ірына Граблеўская, а таксама гістарычныя аддзелы музея.

Першаўзоры мясцовай асветы ў выглядзе кірылічных літар з XII стагоддзя мы разглядаем

на фрагменце косткі

з Верхняга Панямоння, кавалку звана, а пасля імгненна ўключаем генетычную памяць, выкліканую надпісам на прасяльцы: "ги (господи) помози рабе и дай", і ўзнаўляем асацыятыўныя вобразы з сёвай старажытнасці, усведамляючы, што ужо з I паловы XIII стагоддзя пачынаецца распаўсюджанне беларускай пісьменнасці з характэрнымі моўнымі асаблівасцямі. Да ўсіх экспанатаў гістарычнай часткі выставы можна дадаць характа-

калегіумаў, адзін з якіх, езуіцкі, быў адчынены ў Гродна ў 1625-м. Паўсюль абавязковай мовай навукі і справаводства была лацінская, таму ў экспазіцыі прадэманстравана, скажам, рэдкая "Філасофія граматыкі" Каспара Сцьопі, выдадзеная ў Амстэрдаме ў 1659-м. Том спачатку быў уласнасцю езуітаў, а пасля дамініканскай і гродзенскай мужчынскай гімназіі. Па кнізе ў форме пытанняў і адказаў вывучалі латынь.

Добрая адукацыя прадугледжвала вывучэнне сямі "свабодных мастацтваў": граматыкі, рыторыкі, дыялектыкі, арыфметыкі, геаметрыі, астраноміі, музыкі. Геаграфія як прадмет да XVII стагоддзя не была абавязковай, але яе вывучэнне стымулявалася

існавалі ў Еўропе яшчэ з XIII стагоддзя, на ёй навучаліся пісьму, вялі падлікі спачатку грыфелем, а пазней алюмініевымі палачкамі палкалі гродзенцаў.

Пры рэлігійных школах

існавалі тэатры,

дзе навучэнцы выступалі ў касцюмах на фоне дэкарацыі на розных мерапрыемствах, а таксама перад гараджанамі. Пра высокі ўзровень выканання сведчыць той факт, што езуіцкі калегіум Гродна даваў спектаклі ў 1704-м для Пятра I. З канца XVII стагоддзя пры калегіуме была арганізавана Музычная бурса, будынак якой прымыкаў да касцёла. Цікава, што першая згадка пра яе адносіцца да 1707-га і звязана з князем Галіцыным, які пасля канцэрта "выкраў

існавалі піярскія вучылішчы ў Лідзе, Шчучыне, Лужках, базыльянскія — у Жыровічах, Барунах. Тыповай гісторыяй навучальнай установы адрознівалася Дамініканская школа-гімназія Гродна, большая частка манастырскага будынка якой (касцёл быў разабраны ў XIX стагоддзі) захавалася да сённяшняга дня, а макет яе першапачатковага выгляду XVIII стагоддзя ўзноўлены для глядачоў Ігарам Лапехам. Шафы музейнай залы заключаюць у сабе экзатычныя энтамалагічныя, мінералагічныя калекцыі, гербарыі, заспіртаваных у вялікіх колбах саламандраў і жабкаў, зуб маманта, мікраскопы — шмат з таго, што было ў той час у кабінетах натуральных навук гімназіі. Рэдкія сёння падручнікі па біялогіі з шыкоўнымі каляровымі ілюстрацы-

правілы для кватэр,

дзе пражывалі гімназісты: установаўленая плата (15 — 20 рублёў), цёплая і сухая бялізна, яе пранне, стол з пажыўнай ежай, выклік кватэраўладальнікам урача для хворага гімназіста з аплатай лекаў з 50-працэнтнай зніжкай у аптэцы. Прадстаўляюць цікавасць і некаторыя тэмы выпускных сачыненняў 1884 — 1885 навучальнага года за пяты клас: "Калумб адкрыў Амерыку", "Характарыстыка лектара", "Грамадства, прадстаўленае ў камедыі "Гора ад розуму" Грыбаедава і адносіны да яго Чацкага". За добрыя адзнакі зніжалі кошт навучання, але існавалі і спаганні, найбольш частым з якіх быў карцар, куды адпраўлялі на тэрмін ад гадзіны да сутак. У музейнай зале стаіць і лава з розгамі, а таксама мяшчок з гарохам, што спрыяла "выхаванню" вучняў і што з задавальненнем выпрабавуюць сённяшнія экскурсанты.

Былы будынак манастыра дамініканаў па загадзе губернатара Мураўёва быў рэарганізаваны ў

"Благородный пансион",

які ў 1872-м перадалі Жаночай гімназіі. Прадстаўлена ў экспазіцыі Праграма публічных экзаменаў якой прадугледжвала і здачу іспытаў па рукадзеллі. Настаўнікаў для пачатковых школ рыхтавалі ў чатырох настаўніцкіх семінарыях, шэраг дакументаў характарызуе дзейнасць Свіслацкай (1876 — 1921): фотаздымкі будынка і выпускнікоў з выкладчыкамі, а таксама з архіва выпускніка Рамана Салаўя, іншыя дакументы, у тым ліку арыгінальнае пасведчанне аб яе заканчэнні.

Да 1911 года ў губерні налічвалася 2480 навучальных устаноў, у якіх

вучыліся 87 386 чалавек

(у тым ліку 22 працэнты дзяўчынак). Сярод праваслаўнага сельскага насельніцтва былі распаўсюджаны руска-беларускія школы. Вялікую ўвагу адкрыццю школ на роднай мове для дзетка-беларусаў надавала пісьменніца Цётка (Алаіза Пашкевіч), выдаўшы "Лемантар" і іншыя падручнікі. Асобны раздзел экспазіцыі апавядае пра сістэму адукацыі ў яўрэйскіх кагалах, калі дзеці вучыліся ва ўласных рэлігійных школах — спачатку ў настаўнікаў-меламедаў, затым у хедарах, ешывах. У экспазіцыі неабходная Тора XIX стагоддзя і срэбная ўказка для яе чытання дапаўняюцца металічнымі знакамі яўрэйскіх навучальных устаноў Гродна, а таксама кнігамі, найбольш цікавая з якіх — "Пачатак яўрэйскай граматыкі" Вольбарта 1788 года.

Падчас Першай сусветнай вайны і нямецкай акупацыі асяродкамі беларускага руху сталі школы, з іх 46 дзейнічалі ў Гродзенска-Беластоцкай акрузе, што было няшмат у параўнанні з колькасцю польскіх школ. На фотаздымку відаць будынак былога Барысаглебскага, а раней бернардынскага манастыра, дзе была ў 1915-м адчынена першая беларуская школа ў Гродна. Праз год з'явілася і першая польская, а таксама харцэрска арганізацыя імя Стэфана Баторыя.

У перыяд другой Рэчы Паспалітай шырокую дзейнасць па адкрыцці беларускіх школ, выступаючы супраць паланізацыі, праводзіла

Таварыства беларускай школы.

На здымках з'езда яго ўдзельнікаў у Гродне ў 1927 і 1928 гадах можна ўбачыць мясцовых актывістаў і гасцей з Вільні — вядомых Аляксан-

Ад косткі да калегіума

З XIII стагоддзя: школа Гродзеншчыны ў адной выставе

рыстыку "ўнікальнай", шмат якія з іх паходзяць з даваеннай калекцыі, сабранай археолагам, краязнаўцам, заснавальнікам музея Юзафам Ядкоўскім.

Як вядома, вялікакняжакім быў Стары замак Гродна, таму інтрыгуюць сваёй датычнасцю да

"залатога стагоддзя"

рукапісы перыяду Вялікага Княства Літоўскага, пісьменства якога развівалася ў першую чаргу ў канфесійных рамках пры праваслаўных і каталіцкіх храмах і манастырах, дзе працавалі перапісчыкі. Там жа можна было за сабой асновы пісьма. Галоўным недахопам тагачаснай асветы была адсутнасць спецыялізаваных падручнікаў — у іх якасці выкарыстоўваліся даступныя настаўнікам кнігі. У гэты час рукапісы маглі мець розную сістэму пісьма: устаў, паўустаў, скорапіс. Шэраг дакументаў з'яўляецца прыкладам тагачаснага скорапісу, але найбольш цікавы — ліст вялікага князя літоўскага Жыгімонта Аўгуста да Войцеха Дзевялтоўскага, падкаморыя ковенскага, датаваны 26 сакавіка 1566 года. Ён сведчанне таго, што паралельна са стараславянскай у XVI стагоддзі сфармавалася старажытнабеларуская мова — афіцыйная для дзяржаўных дакументаў і заканадаўства.

У перыяд Рэчы Паспалітай працягвала развівацца складаная

канфесійная сістэма

школьнай адукацыі для міран і духавенства, што адлюстроўвала рэлігійную талерантнасць на нашых землях. Дзейнічалі праваслаўныя брацкія школы, найбуйнейшая з якіх — Віленская, адкрытая з дазволу караля Стэфана Баторыя ў 1584 годзе, з развіццём пратэстанцкага руху арганізаваліся кальвінісцкія зборы з пачатковымі школамі, а таксама вучылішчамі ў Гродна, Навагрудку, арыянскімі — у Навагрудку, Любчы. У плыні контррэфармацыі ўзмацняліся каталіцкія манаскія ордэны з найбуйнейшай у краі Езуіцкай акадэміяй у Вільні, шматлікімі

геаграфічнымі адкрыццямі.

На выстаўцы прадстаўлены падручнікі па прадмеце "Найноўшая геаграфія" Яна Наўмэньскага (Варшава, 1729) з размаляванымі ўручную картамі, а таксама "Дзіцячы атлас" Міхаіла Груля (Варшава, 1772) з шыкоўнымі гравюрамі.

Навучанне ў Гродзенскім езуіцкім калегіуме пачыналася ад пачатковай школы — "інфімы" да вышэйшай з філасофскім аддзяленнем, а міране і духавенства атрымлівалі вышэйшыя ступені магістраў. Лепшыя педагогі Еўропы ў 1586 — 1599 гадах склалі

школьны статут

"План і распарадак у грамадстве Ісуса" — узор арганізацыі навучальнага працэса ва ўсіх рэлігійных школах незалежна ад канфесіі, які дзейнічаў без змен да 1832 года. Хочацца патрымаць у руках настольную грыфельную (аспідную) дошку з XIX стагоддзя (такія самыя з каляровага сланцу

... і выданні XVIII стагоддзя.

...экспанаты савецкага перыяду...

з бурсы дзвух музыкантаў і з гарматамі адправіў у Маскву". Цытра ў экспазіцыі дае ўяўленне пра музычныя інструменты таго часу, а салідны "Градуал" — рукапісная нотная кніга для каталіцкай імшы XVIII стагоддзя нават інспіруе наведвальнікаў на выкананне па ёй спеўных фрагментаў.

Сейм Рэчы Паспалітай 1773 — 1775 гадоў па прапанове падканцлера княства Іяхіма Храптовіча ўтварае

першае ў Еўропе Міністэрства асветы —

Адукацыйную камісію, да якой пераходзяць уладанні і будынкі скасаванага ордэна езуітаў, у тым ліку Віленскай акадэміі, рэфармаванай ў 1880 — 1883 гадах адпаведна з ідэямі эпохі Асветніцтва. У ёй ужо ўладамі Расійскай імперыі ў 1803 годзе створаны цэнтр адукацыі ў краі — Віленскі ўніверсітэт, куратарам якога, як і Віленскай вучэбнай акругі, стаў Адам Чартарыйскі. Школьная адукацыя была перададзена іншым каталіцкім ордэнам,

дра Уласава, Рыгора Шырму. Цікаваць уяўляе брашура “Ёлка Дзеда Мароза” як калядны абразок-п’еса, выдадзеная Галоўнай управай ТБШ для пастаноўкі ў школах. Працавалі беларускія гімназіі ў Вільні, Радашковічах, Нясвіжы, Клецку, Будславе, на Гродзеншчыне — у Навагрудку, у 1927 — 1928 гадах у рэгіёне — 78 беларускіх і беларуска-польскіх школ. Здымак навучэнцаў беларускай школы Гродна 1920-х узаўняе не толькі іх твары з дырэктарам Уладзімірам Федаруком у цэнтры, а і нейкую ледзь улоўную шчырасць узаемаадносін тых часоў. Таксама прадстаўлены шэраг тагачасных падручнікаў, у тым ліку “Геаграфія Беларусі” Аркадзя Смоліча (Вільня, 1923), “Сінтаксіс беларускай мовы” Язэпа Лёсіка (Вільня, 1927), а “Буквар” (Львоў, 1923) дэманструе распаўсюджанне ў той час беларускай “лацінкі”. Можна адзначыць, што да 1939 года большасць беларускіх навучальных устаноў была забаронена польскімі ўладамі.

У Гродне з 1920-га дзейнічае польская мужчынская гімназія імя Адама Міцкевіча з высокім узроўнем выкладання, пра што сведчыць набытае для кабінетаў абсталяванне, а таксама існаванне школьнага батанічнага сада, гуртку: спартыўных, фатаграфічнага, мадэлявання. У 1920 — 1930-х кадры рыхтавала настаўніцкая жаночая семінарыя. Шматлікія падручнікі на польскай мове па прыродзе, гісторыі, матэматыцы, рэлігійныя, слоўнікі, сшыткі вучняў, фотаздымкі пераносцяць нас у недалёкае мінулае Гродна, дзе ў 1925-м было 15 агульнаадукацыйных школ, адна прыватная назараянцкая і 7 іўдзейскіх.

...У савецкі перыяд

вялікую ролю ў выхаваўчых працах улада надавала асвеце. Ужо ў 1945 — 1946 навучальным годзе ў Беларусі функцыянавала 10,9 тысяч навучальных устаноў. Экспазіцыя, прысвечаная 1950-м — пачатку 1990-х выклікае настальгічныя пачуцці ў большасці наведвальнікаў. Музейшчыкі стварылі такія знаёмыя школьныя пакой з карычневай дошкай, геаграфічнай картай, пафарбаванымі драўлянымі партамі, за якія сядуюць сённяшнія наведвальнікі і спрабуюць пісаць металічным пяром і чарніламі з чарнільніцы-непралявайкі. Ілюзію старога класнага пакоя ўзмацняюць манекены са школьнай формай — карычневай сукенкай з фартушком, сінім хлапчуковым касцюмам, піянерскай формай з чырвоным гальштукам. Пераносцяць у 1960 — 1980-я мілья рэаліі: сшыткі з каліграфічнымі літарамі і “прамакашкі”, старыя дзённікі, падручнікі і буквары, розныя падазныя граматы і лісты, пенал, лагарыфмічная лінейка, школьны партфелі. А з якой радасцю супрацоўнікі прыносялі фотаздымкі, дакументы свае і сваіх бацькоў, бабуль, напаянчычы экспазіцыю жывой энергетыкай і чысцінёй шчаслівага дзяцінства. Асобныя стэнды утрымліваюць арыбуты Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя Леніна: горн, барабан, вымпелы, значкі, нашыўкі “ззялёнага патруля”, “блакітнага патруля”. Раздзел экспазіцыі прысвечаны адукацыі невідучых дзяцей: прыборы для пісьма і азнаямлення са шрыфтам Брайля, вучнёўскія сшыткі і спецыяльны грыфель, буквар, а самае цікавае — глобус з выпуклымі кропкамі замест назваў і высокім рэльефам на месцы кантынентаў. Сцены ўпрыгожвае вялікае палатно “Мічурынцы”, дзе паказаны навучэнцы ў школьнай форме 1950-х на прышкольным участку, а таксама шматлікія плакаты.

Марына ЗАГІДУЛІНА,
мастацтвазнаўца
Гродна

У афармленні выкарыстана графіка Анатоля Каплана, натхнёная Рагачовам.

У 2010 годзе калекцыянер і мецэнат з Санкт-Пецярбурга Ісак Кушнір падарыў знакамітага мастака Анатоля Каплана. З гэтай падзеі, пра якую “К” неаднаразова згадвала ў сваіх публікацыях, адкрылася новая старонка ў гісторыі культурнага жыцця горада. Цудоўна і тое, што ўдзельнікамі гэтай акцыі найпрост сталі і юныя мастакі — навучэнцы дзіцячай школы мастацтваў Рагачова. Ну а сёння хацелася б як прыгадаць біяграфію Каплана, так і “біяграфію” праекта.

Па парадзе Марка Шагала

Анатоль (Танхум) Каплан нарадзіўся ў Рагачове ў 1903-м. Ён быў трэцім дзіцем у шматдзетнай яўрэйскай сям’і, з дзяцінства любіў маляваць і марыў стаць мастаком. У 21 год ён пакідае родны горад і, па парадзе Марка Шагала, едзе ў Петраград паступаць у Акадэмію мастацтваў. Гэты горад назаўжды паланіў маладога мастака класічнай архітэктурай, унікальнай гісторыяй і прыгажосцю. Скончыўшы вучобу, Анатоль па закліку сэрца прыязджаў у Рагачоў, падтрымліваючы сяброўскія адносіны з суседзямі і сябрамі. А вось жыві ён у Паўночнай сталіцы Расіі і не саромеўся свайго правінцыйнага паходжання, падпісваючы свае працы “Каплан з Рагачова”. Як Віцебск назаўжды быў у сэрцы ў Марка Шагала, так і Рагачоў сілкаваў творчыя карані Анатоля Каплана. Упоравень з яўрэйскім фальклорам у сваіх работах ён увесць час вяртаўся ў месца свайго дзяцінства, аддаючы перавагу родным рагачоўскім матывам.

Каб у Рагачове ўбачылі...

Усё жыццё, да апошніх дзён у 1980-м, Каплан пражываў у Ленінградзе, працуючы па пяць — шэсць гадзін штодня. І на схіле гадоў ён хацеў каб у Рагачове ўбачылі тое, чаму ён прысвяціў усё сваё жыццё: афорты, скульптуры, эцюды. А ў многіх работах Анатоля Львовіча ажывае горад яго дзяцінства, пакручастыя вулачкі, домікі, якія пакрываюцца і іх жыхары.

Пасля смерці Каплана яго мару ажыццявіў калекцыянер Ісак Кушнір. У яго зборы — большая частка работ мастака. Гэты чалавек сапраўды вырашыў па-

Мара Каплана з Рагачова

Гісторыя аднаго лёсу, які і праз стагоддзі змяняе творчы складнік горада

Анатоль Каплан. Аўтапартрэт.

знаёміць жыхароў Рагачова са спадчынай майстра. Нарэшце, першая “партыя” афортаў была перададзена тутэйшаму Музею народнай славы.

Ажылы ў новым поглядзе

А далей механізм, натхнёны талентам земляка, стаў толькі набіраць абароты. Шчыльнае супрацоўніцтва дзіцячай школы мастацтваў і музея вылілася ў выставу “Прысвячэнне майстру”. Тут афорты мастака і малюнкі дзяцей мастацкіх аддзяленняў Рагачоўскай, Побалаўскай і Ціхініцкай дзіцячых школ мастацтваў былі прасякнуты адзіным духам. Малодшыя (6 — 10 гадоў) пера-

казвалі дэкаратыўныя матывы работ Каплана, і перад гледачом ўзнікала раскошныя наўныя козы, чароўныя кветкі і дрэвы. Старэйшым навучэнцам (11 — 16 гадоў) давалася ствараць ілюстрацыі — развагі на аснове графіцы Анатоля Львовіча.

Гэту выставу разам з жонкай наведаў ганаровы госць нашага горада, лаўрэат галоўнага прызга цырымоніі “Залаты Рог-2014” Ісак Кушнір. Ён быў нечакана ўражаны і ўзрушаны ўбачаным, той глыбінёй раскрыцця дзецьмі ды падлеткамі тэмы творчасці і мастацкага свету Каплана. Ён нават вырашыў паказаць гэту выставу ў горадзе на берагах Нявы.

Падзея: з Рагачова ў Санкт-Пецярбург...

І сапраўды: з 20 мая па 20 чэрвеня 2014-га адбылося дзівосная, на першы погляд, і адначасова значная падзея не толькі для Рагачоўскай дзіцячай школы мастацтваў, але і для самога горада. У сценах Яўрэйскага абшчыннага цэнтра Санкт-Пецярбурга прайшла выстава работ юных рагачоўцаў пад назвай “Чароўны свет Каплана”, якая ўключала каля паўсотні акварэляў, гуашаў, малюнкаў пяром, пастэллю, выкананых юнымі мастакамі. У Санкт-Пецярбургу дзіцячыя малюнкі атрымалі высокую ацэнку ад мастацтвазнаўцаў і супрацоўнікаў Рускага музея і Эрмітажа, каму блізкая творчасць Анатоля Каплана.

...усёй школай

Ісак Кушнір — чалавек шчодрай душы, вырашыў паднесці яшчэ адзін падарунак для маленькіх мастакоў Рагачоўскай школы мастацтваў. Ён запрасіў дзяцей і іх выкладчыкаў наведаць “паўночную Венецыю” з 19 па 21 ліпеня 2014-га — акурат у пару белых начэй. Усе выдаткі звязаныя з паездкай, Ісак Якаўлевіч прыняў на сябе.

Са сваім памочнікам Аляксеем Кацапалавым ён з неверагоднай душэўнасцю і клопатам прадумаў дэталі. Цягам трох дзён навучэнцы ўпершыню пабывалі ў горадзе на Няве і наведалі сваю выставу “Чароўны свет Анатоля Каплана”. Для іх была праведзена аглядавая экскурсія па горадзе, экскурсіі ў Эрмітаж, Ісакіеўскі сабор і храм Спасу-на-Крыві, падарожжа на цеплаходзе па рэках і каналах. Пабывалі дзеці і на свяце выпускнікоў “Пунсовыя ветразі”.

Чытанні, імя для школы і яшчэ 24 работы

Пасля паездкі настаўнікі аддзялення прапанавалі сваім падалечным перанесці на паперу ўражанні ад падарожжа. Так нарадзілася яшчэ адна выстава дзякуючы Каплану і Кушніру. Дарэчы, па ініцыятыве Ісака Львовіча ў нашым горадзе ўпершыню прайшлі міжнародныя Капланаўскія чытанні з удзелам мастацтвазнаўцаў і музейных работнікаў з Мінска, Віцебска, Масквы і Санкт-Пецярбурга. А горад атрымаў яшчэ 24 работы знакамітага земляка.

Варта адзначыць, што ў школе працуюць высокапрафесійныя і ініцыятыўныя педагогі-мастакі, якія з’яўляюцца ядром гарадскога пленэра “Рагачоўскія плёсы”, які летась, дарэчы, быў прысвечаны вывучэнню творчай спадчыны Анатоля Каплана. Вынікі гэтай працы (больш за 50 работ) паказалі на зімовай выставе, якая называлася “...Родам з Рагачова”.

Шчыльнае супрацоўніцтва калекцыянера з Санкт-Пецярбурга і раённага аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аформілася і ў прапанове надаць імя Каплана дзіцячай школе мастацтваў. Пасля выканання неабходных працэдур прынятае рашэнне ажыццявіцца ўжо сёння, 3 верасня, у рамках святкавання Дня беларускага пісьменства. А магчыма, праз некаторы час народзіцца і конкурс-фестываль імя Каплана.

Урэшце, пакуль мара самабытнага рагачоўца спраўджваецца, а яго творчая спадчына вяртаецца ў горад дзяцінства.

Ніна ЯКУНІНА,
настаўнік мастацкага аддзялення
Рагачоўскай ДШМ

Дзе ўпершыню са сцэны загучала беларуская мова і адкуль пачалася акадэмічная гісторыя айчынага мастацтва? Шукаем музычныя адрасы сталічнага Верхняга горада з заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь Віктарам Скарабагатавым.

Віктар Скарабагатаў.

Вуліцы старога Мінска ўсё часцей становяцца канцэртнымі пляцоўкамі — штолета там гучаць джаз і класіка ў выкананні сусветных зорак, праходзяць выступы маладых беларускіх гуртоў.

— Гэта тэрыторыя ўжо шмат год з'яўляецца сапраўдным музычным кварталам, — упэўнены Віктар Скарабагатаў, саліст і рэжысёр Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета, прафесар, выкладчык Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, кіраўнік калектыва "Беларуская капэла". — Тут усё так ці інакш звязана з музыкай.

Каб давесці гэта, артыст склаў адмысловы маршрут для тых, хто цікавіцца музыкай і гісторыяй Мінска.

Інтэрнацыянальная, 30

Пачынаем шпацыр ад будынка Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

— Першапачаткова кансерваторыя знаходзілася на вуліцы Кірава (заснавана ў 1932-м). Будынак, які мы зараз бачым, з'явіўся тут толькі ў 1950-я. Да 1984 года побач з ім быў зусім іншы будынак, — паказвае Віктар Іванавіч у бок сучаснай гасцініцы "Еўропа". — У 1968 годзе я прыйшоў менавіта туды, каб паступіць у Мінскае гарадское музычнае вучылішча. Быў залічаны, але, скончыўшы толькі першы курс, — пайшоў служыць у войска. Тады нават не ведаў, што спяваю са сцэны, дзе ўпершыню ў гісторыі акадэмічнага жанра оперы загучала беларуская мова! Будынак рэканструявалі некалькі разоў, але якраз там размяшчаўся Мінскі гарадскі тэатр, дзе ў 1852-м адбылася прэм'ера оперы "Сялянка" Станіслава Манюшкі і Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. За самі словы "беларускі" і "беларускі" тады можна было апынуцца ў турме, а супольны твор быў літаральна прасякнуты беларускім духам, таму сам факт пастаноўкі — творчы і грамадзянскі подзвіг аўтараў. З дваццаці опер Манюшка на лібрэта Дуніна-Марцінкевіча напісаў чатыры. Дзе, як не на плошчы Свабоды, ставіць помнік ім абодвум? Урэшце, тое і здзейснілі да сёлета Дня горада.

Рэвалюцыйная, 2

Наступны пункт экскурсіі — будынак, дзе ў 1930-я размяшчалася Беларуска акадэмія навук.

"Падслухана" ў сталіцы

Плошча Свабоды ў Мінску сканцэнтравала вапнёвую частку музычнай гісторыі горада.

— Гэта вуліца тады была вельмі "культурнай" — тут знаходзіўся дом беларускага радыё (Рэвалюцыйная, 3), дзе працаваў сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам дырыжора Мікалая Клауса, — распавядае Віктар Іванавіч. — Будынак на левым баку ў самым пачатку вуліцы (Рэвалюцыйная, 15) — колішні Інстытут Беларускай культуры, заснаваны ў 1922 годзе як правобраз будучай Акадэміі навук. Адтуль і пачалася акадэмічная гісторыя беларускага мастацтва. Там працавалі кампазітары Мікалай Аладаў і Мікалай Чуркін, Вячаслаў Селях — адзіны канкурэнт Фёдара Шаляпіна, які пасля рэвалюцыі 1917 года вярнуўся ў Мінск, скончыў сваю кар'еру спевака і ўзначаліў музычную камісію Інбелкульту. Дзякуючы яго намаганням, упершыню на беларускай мове прагучала опера Даргамыжскага "Русалка" на сцэне гарадскога тэатра, які мы ведаем ужо як Купалаўскі.

Плошча Свабоды, 7

Накіроўваемся ў бок Архіафедральнага касцёла Найсвяцейшай Панны

Марыі і Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

— Цяпер дзевяціметровая прыбудова да касцёла належыць гімназіі-каледжу пры Акадэміі музыкі, — кажа Віктар Скарабагатаў. — Раней тое была звычайная музычная школа, перад гэтым тут размяшчаўся дом губернатара, але першапачаткова — езуіцкі калегіум. Натуральна, прытрымліваліся квадрывіуму, таму разам з арыфметыкай, геаметрыяй і астраноміяй выкладалі музыку. То бок ужо больш за чатырыста год у Мінску існуе добрая музычная адукацыя.

йшлі дзіцячыя і юнацкія гады выбітнага кампазітара Станіслава Манюшкі.

— Манюшка нарадзіўся ў 1819 годзе ў фальварку Убель (цяпер Чэрвеньскі раён), але калі прыйшоў час вучыць сына, бацькі разам з ім пераехалі ў Мінск, — распавядае Віктар Іванавіч. — На другім паверсе гэтага дома знаходзілася кватэра, дзе і жыла сям'я кампазітара. Вучыўся ён у будынку праз дарогу (Інтэрнацыянальная, 20). На другім паверсе ратушы размяшчалася канцэртная зала — у сярэдзіне XIX стагоддзя база мінскага сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам Дамініка Стэфановіча, да якога

А гэтая альшына пасярод двара расце тут не менш за 150 год, таму, магчыма, пад ёй сядзеў калісьці і Манюшка. Гэта дрэва ўвогуле адно з найстарэйшых, што захаваліся ў Мінску, — тут быў першы батанічны сад, заснаваны Ваньковічамі.

Плошча Свабоды

Падыходзім бліжэй да музычнай лаўкі Агінскага, што з'явілася тут у мінулым годзе.

— Агінскі сапраўды быў вельмі папулярным кампазітарам сярод беларусаў, таму гэта лаўка стаіць тут невыпадкова, — тлумачыць Віктар Іванавіч. — Калі Анджэй Залуцкі, нашчадак кампазітара, у 1990-я прыезджаў у Мінск, на сустрэчу з ім Адам Мальдзіс прыйшоў з журналістамі газеты "Імя". Там была рубрыка "Скверны рэйтынг" — апытанку пра ўлюбёных твораў журналісты выдання праводзілі ў скверы, дзе цяпер гарадская Ратуша. У нумары,

Сёлета я перадаў у Музей гісторыі горада Мінска каля 160 фотаздымкаў, знятых у 1980-я. Для мяне любая дакументальная фатаграфія наўпрост звязаная з часам і гісторыяй. І неабавязкова здымак павінен пры гэтым захоўваць нейкую гістарычную падзею. Гісторыя музіцы аказацца ўнутры здымка, і тады нават калі кадр зроблены для сямейнага архіва, ён становіцца цікавы многім. Сама сутнасць фатаграфіі, яе фізіка — гэта спыненне часу, імгнення. Прычым ніводнаму выяўленчаму мастацтву — ні жывапісу, ні кіно — непадуладна спыніць імгненне.

У музей перададзена першая частка з запланаванага, у асноўным — гарадскія пейзажы. Зараз рыхтую другую: яна будзе прысвечана мінчанам, бо гарадоў без людзей не бывае. Такі чын — мая даміна горада, які для мяне вельмі дарагі. Ён змяніў мяне і мае жыццё. Тут я пасталеў, сустрэў сваё каханне і шчасце. Усё важнае і значнае са мной адбылося тут, у Мінску, як ні патэтычна гучаць падобныя словы.

Часта можна сустрэць у сацыяльных сетках, як у тым ліку і вядомых людзі, лаюць Мінск, пішуць, як ён ім не падабаецца. Часам здаецца, што гэта становіцца прыкметай добрага тону. Не ведаю, наколькі шчыра тое прамаўляецца, а колькі ў тым пазёрства. Прынамсі, я іх не разумею, не падзяляю такое меркаванне. Мне давядзілася пабываць у многіх краінах, паглядзець нямала гарадоў, але я з велькім задавальненнем вяртаюся ў Мінск.

...У 1975 годзе ў мяне ўпершыню адбылася сустрэча з Мінскам. Шаснаццацігадовым юнаком разам з сябрамі я прыехаў з Брэста скараць сталіцу Беларусі. Да гэтага часу памятаю, як позна ўначы выйшаў на перон чыгуначнага вакзала. Горад сустрэў цёмнымі загадкавымі вуліцамі. І ніколі не забыцца на першую ноч, праведзеную на лавачцы ў двары тэхналагічнага інстытута. Сябры мірна спалі, а я кожны паўгадзіны ўскок-ваў і выбягаў да праезджай часткі. Горад вабіў мяне. Я ўзіраўся ў твары адзіночых мінакоў, праводзіў вачыма рэдкія машыны. Мне вельмі захацелася застацца тут, і горад мяне зразумеў і прыняў: я адзіны з нашай кампаніі паступіў у інстытут.

Хоць па пашпарце я і лічыўся гарадскім, ды, па сутнасці, быў вясковым юнаком. Нарадзіўся ў вёсцы, у далёкім палескім Залядынін, а затым, калі бацькі пераехалі ў Брэст, жыццё мае не шмат у чым змянілася. Жылі ў прыватным доме, у прыгарадзе, які літаральна ў год нашага прыезду далучылі да горада. У двары ў нас, як і ў вёсцы, быў гарод, сад, а ў хляве трымалі курэй, казу і свіней. Адзінае адрозненне ў тым, што горад быў пад бокам, і ў любы час можна было на аўтобусе патрапіць туды.

Леніна, 10

Спыняемся на рагу вуліц Леніна і Інтэрнацыянальнай.

— Цяпер мы бачым тут кавярню, але шмат хто яшчэ памятае, што ў гэтым будынку размяшчаўся Беларуска-саюз кампазітараў і канцэртная зала пры ім. Яшчэ не так даўно камісія Міністэрства культуры і саюза купляла творы ў кампазітараў, і звычайна гэта адбывалася ў той самай зале. Да вайны, натуральна, у іншым памяшканні, але такім жа чынам: кампазітар выконваў твор і чакаў на рашэнне камісіі. У 1936 годзе Ісак Любан выканаў там песню, якую хацеў прадаць, але камісія адмовіла яму. Любан засмуціўся, кінуў ноты ў сметніцу і пайшоў, але ў зале сядзела будучая народная артыстка СССР Ларыса Пампеўна Александровская. Яна дастала ноты і заспявала: "Бывайце здаровы, жывіце багата!" Літаральна праз некалькі гадоў гэту песню ўжо лічылі народнай.

Энгельса, 3

Далей маршрут праходзіць каля дома, дзе пра-

Дарэчы

30 жніўня ў галерэі "Панарама" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрыўся фотопраект майстроў аэраздымкі "Мінск з неба", прымеркаваны да Дня горада. Сярод яго ўдзельнікаў і Дзямід Важнік, чый фотаздымак мы сёння публікуем.

Манюшка разам з сябрам Фларыянам Меладоскім хадзіў вучыцца музыцы. На сцяне дома Манюшкі некалькі год таму ўсталявалі мемарыяльную дошку. Выяву для яе скапіравалі з партрэта мастака Чэслава Манюшкі, які намяляваў сына за раялем. На першым паверсе ў XIX стагоддзі тут размяшчалася нотная крама Аляксандра Валіцкага, які першым напісаў і выдаў біяграфію кампазітара.

Інтэрнацыянальная, 33а

Ідзем да Дома-сядзібы Ваньковічаў.

— Будынак належыў не мастаку Валенцію Ваньковічу, а яго брату Эдварду, які ажаніўся з роднай цёцяй Станіслава, — нагадвае Віктар Скарабагатаў. — Таму калі Манюшка прыезджаў у Мінск, часта спыняўся ці то ў доме Ваньковічаў, ці то ў доме Зімніцкага ў Музычным завулку, які цяпер называюць Домам масонаў.

які карэспандэнты прынеслі Залуцкаму, мінчане адказвалі на пытанне, хто іх улюбёны кампазітар. На першым месцы — Агінскі. На другім — Бах. На трэцім — Шастаковіч. Анджэй не паверыў, пайшоў з калегамі на вуліцу з тым жа пытаннем і быў уражаны — каго ні спыні, кожны як мінімум ведае паланэз "Развітанне з Радзімай".

Сквер ля Ратушы

На пачатку кожнай гадзіны над гарадской Ратушай гучыць 19-секундны фрагмент з "Песні пра Мінск" — цяпер гарадскога гімна на музыку Ігара Лучанка і словы Пімена Панчанкі. Ідзем туды, каб не прапусціць гэты момант. Самі падпяваем: "Мой родны Мінск \ Пад небам жураўліным \ Жыві, квітней пад зоркай залатой..." І зноў здзіўляемся думцы, наколькі ўсе гукі на гэтай тэрыторыі невыпадковыя.

Вераніка МОЛАКАВА

“Горад тады становіцца родным і бліжкім, калі ў ім пачынаюць жыць твае ўспаміны...” — такую фразу я напісаў у сваім фотаальбоме “Мінск. Горад і людзі”. Мінск стаў зразумелым і бліжкім мне пазней, калі пасля заканчэння інстытута я застаўся тут. А ў студэнцкай гады я толькі пачынаў спазнаваць яго. І самыя яркія ўспаміны юнацтва сталі паступова асацыявацца з ім. Так пачынаўся мой бясконцы раман з Мінскам.

Пазней, у 1980-х, калі заняўся фатаграфіяй, Мінск і мінчане сталі аб’ектамі для здымак. І вось ужо больш за два гады я заняты апрацоўкай свайго плёнкавага архіва. Там, у асноўным, кадры з таго самага дзесяцігоддзя.

Лёс вырашыў такім чынам, што фатаграфіяй я займаўся два перыяды. Першы — плёнкавы, 1980-я. Затым перапынак даўжынёй у 13 гадоў і вяртанне ў 2003 годзе, але ўжо ў лічбавую фатаграфію. Зараз, напэўна, кожны можа зрабіць здымак на свой мабільны тэлефон. Але ці будзе тое фатаграфіяй? І ці можна ўсіх лічыць фатографамі? Бо мы ўсе ўмеем пісаць, але нікому не прыходзіць думка кожнага называць пісьменнікам. Тэхнічна атрымаць здымак — не значыць атрымаць сапраўдную фатаграфію. Фатаграфія — значна большае, чым выява рэчаіснасці на фотапаперы.

У мяне часта пытаюцца, чаму я заняўся сваім архівам. Бо гэта патрабуе масу часу і не прыносіць грошай. Тыя ж музеі або архівы, у прыватнасці, нацыянальны архіў кінафотафонадакументаў, не могуць, проста не ў стане адэкватна аплаціць гэту працу. Тлумачэнне досыць простае: цяперашні час можа зняць лепш ці горш любы, а вярнуцца ў мінулае непадуладна нікому. Займаючыся архівам, я, бы на машыне часу, вяртаюся ў мінулае. І ніколі не даю ацэнку таго часу ў сваіх здымках. Я проста фіксаваў яго так, як бачыў. Як мог убачыць. Дарэчы, а як — менавіта? 1980-я — гэта і застойныя часы, і пачатак перабудовы, Чарнобыльская катастрофа ды вайна ў Афганістане, першыя мітынгі. Калі ў пачатку таго дзесяцігоддзя непахіснасць СССР не ставілася пад сумненне, то ў канцы пагібель, а калі не пагібель, то неабходнасць карэнных змен проста адчувалася, дух перабудовы лунаў у паветры.

Неяк да мяне ў госці прыйшоў калега, мы з ім прыйшлі ў фатаграфію амаль адначасова. Я паказаў яму свае архіўныя фотаздымкі.

— Эх, як выдатна, — з горыччу сказаў ён, — каб мы ведалі, што спатрэбіцца ў будучыні, то здымалі б іншае. Я сам здымаў бы іншае.

— Шкада мінулага часу.

Склалася гэтак, што ў савецкі час і аматары, і прафесіяналы ў большасці сваёй імкнуліся пераўтварыць рэчаіснасць. Творчасць фатографа — яна з многіх складнікаў, у тым ліку і з выбару аб’екта здымкі. Аматары, скажам, часта імкнуліся здымаць прыгажосці. Або пры друку пераўтвараць свае здымкі, напрыклад, графікай, сялярызацыя ці іншымі спосабамі да непазнавальнасці. І час знікаў з іх. Рабілі яны свае ад-

біткі падобнымі на маляўнічыя палотны. А фатаграфія, па-мойму, каштоўная сваімі дэталямі і адчуваннем часу, тым, што не можа перадаць пэндзаль мастака.

Фотажурналісты не адставалі ад аматараў у жаданні змяніць жыццё. Толькі яны былі часткай ідэалагічнай машыны, што ўспраўляла дасягнення партыі і ўрада. Іх здымкі часам былі настолькі далёкія ад таго, што нас атачала, як неба ад зямлі. Калі ў кадр траплялі прылаўкі, дык яны абавязкова мусілі ламіцца ад багацця, — і гэта падчас татальнага дэфіцыту любых тавараў! Калі здымаў партрэт, ён павінен выпраменьваць пазітыв і веру ў светлую будучыню! Калі здымалі перадавіка вытворчасці, то вакол яго — мноства дэталей!

Дасягалася гэта, часам, у момант здымкі, калі фотажурналісты рэжысравалі свае кадры. Або пры друку. Даходзіла часам да абсурду: маглі для прыгожага кадра аб уборцы ўраджаю ў разгар жніва сагнаць у адно мес-

ца камбайны з усіх палёў. У той час я наведваў фотаклуб газеты “Вячэрні Мінск” і бачыў, як робяцца такія здымкі. Неяк быў сведкам таго, як рэдактар забракаваў кадр з крамы праз тое, што там на другім плане на паліцах было мала тавараў. Тады фотажурналіст выразаў з іншага здымка тэлевізар, растыражаваў яго выйву, уляпіў на тыя самыя паліцы — і “фатаграфія” пайшла ў друк “на ўра”.

Нада мной не было ідэалагічных начальнікаў, ніхто мной не камандаваў, і я здымаў проста жыццё. Як яно ёсць. Сям’ю, родных і блізкіх. Знаёмых і незнаёмых людзей. І, вядома, горад. Калі сваякі часам адмахваляліся ад надакучлівага пачаткоўца-фатографа, дык горад быў значна больш цяглівым. Цяпер шкадую, што першыя свае вучнёўскія плёнкі не захавалі. Бо часта нават самыя банальныя здымкі час робіць прывабнымі. На іх мы бачым, як апрачаліся, што елі-пілі, на чым ездзілі, як выглядалі дамы і вуліцы.

Верхні горад. 3 серый “Панаворкі”. 1983 год.

Раман з Мінскам

Верхні горад. 3 серый “Вуліцы” (скрыжаванне вуліц Бакуніна і Гандрэвай). 1984 год.

Верхні горад. 3 серый “Дамы”. 1988 год.

Від на вуліцу Дзяліяна Бернага з боку вуліцы Няміга. 1983 год.

Прывакзальная плошча. 3 серый “Машыны”. 1988 год.

Плошча Якуба Коласа. 3 серый “3 трамвая”. 1987 год.

Як горад стаў “нажытым месцам”

Верхні горад. 3 серый “Дамы”. 1988 год.

Адна з падораных музеяў сэрый прывесчана Верхняму гораду. Упершыню я яго ўбачыў літаральна праз месяц пасля пачатку заняткаў у інстытуце. У майго таварыша жыла там цётка, і ён прапанаваў неяк зайсці да яе ў госці. Калі цэнтральныя вуліцы і плошчы Мінска дзівілі мяне тады сваімі памерамі і прасторай, дык Верхні горад быў зусім іншым. Наўкола старэнькія абшарпаныя дамы і ўтульныя, нешырокія, выбрукаваныя вулачкі. Там усё дыхала даўнінай і гісторыяй. Было адчуванне, што час вярнуўся назад, тое пераносіла нас гадоў на сто таму. Здава-

лася, з-за павароткі з’явіцца карэта з незнаёмкай ў капелюшы з вэлюмам і ў доўгай сукенцы. Я нават, памятаю, азірнуўся ў чаканні, але... карэта не з’явілася.

Для мяне з тых часоў цэнтр Мінска, уласна, і асацыюецца з горадам. І не таму, што я тут жыву, а таму, што тут ёсць душа горада. Ёсць такі выраз “намоленая царква”. У дачыненні да цэнтра Мінска хочацца сказаць “нажытае месца”. Мне здаецца, што старыя дамы нясуць на сабе адбітак лёсаў і энергетыку тых, хто ў іх жыў. У кожнага дома, як і ў чалавека, свая гісторыя. Прычым усё, што за-

межамі гістарычнага цэнтра, у мяне асабіста неяк не выклікае аялікага захаплення. Мікрараёны аднолькавыя ва ўсіх гарадах былога Саветаўскага Саюза. У асноўным — безаблічныя.

Зараз Мінск змяняецца, змяняецца цэнтр і Верхні горад. Яго рэканструююць, рэстаўруюць, дабудовуюць і перабудоўваюць. Аблічча змяняецца. Душа знікае. Там ніхто не жыве. Таму той астравок стаў мёртвым горадам. Адны канторы, крамы і рэстараны. Гарады жывуць, пакуль у іх ёсць людзі. Яны напэўнаюць яго сваёй аурой. У Верхнім мне зараз самотна, асабліва раніцай у буднія дні. Калі я гуляю па яго чыстых, прыгожаных, дагледжаных вулачках, мне ўжо не бачыцца таямнічых незнаёмка на карэце. Яе выцесніла кампанія, што загуляла да раніцы, а цяпер праляцела міма мяне на лімузіне. Усё змяняецца, і толькі на фотаздымку час застаецца вечным.

Напрыканцы 1980-х Верхні горад быў зачынены на рэканструкцыю. Жыхароў выселілі, жывапісныя панаворкі спустелі. Папаўзлі чуткі пра яго лёс, нават пагаворвалі, што збіраюцца яго знесці і разбіць парк. На доўгі час гэта частка Мінска ператварылася ў сцэльныя руіны. Гэта было нават падобна на разбурэння могілкі, дзе надмагіллем сталі старыя дамы. Я хадзіў туды з фотакамерай, асабліва калі было сумна, і здымаў свой настрой.

Часам фотапраекты і сэрый нараджаюцца шляхам разваг, а часам гэта адбываецца спантанна. Я ў той час заўсёды быў гатовы да здымкі і насіў з сабой фотакамеру. Ніколі не ведаеш, калі да цябе прыйдзе азарэнне. Так было і тады, у 1987 годзе, калі я сеў на вуліцы Якуба Коласа ў трамвай. Уладкаваўшыся каля акна паўпустога вагона, дастаў з дыпламата свой абавязковы “ФЭД” і стаў фатаграфіраваць вуліцы. Літаральна раніцай я забраў камеру з рамонта, і мне не цяпелася выпрабаваць яе ў дзеянні. Здымаў тое, што бачыў: васьмь малады чалавек чакае кагосьці на прыпынку, а тут бабулька, згорбіўшыся, брыддзе па тратуары. Здымаў сюжэты, якія кожны дзень праходзяць перад вачыма ва ўсіх. Але ж з іх і складаецца жыццё. Здымаў без усялякай задумкі, проста так, а аказалася, што здымаў гісторыю. Час праляцеў хутка. Стоп ... васьмь і мой прыпынак. Прывакзальная плошча. Выходжу.

Цяпер здаецца, што я сеў у трамвай у той час, а выйшаў у нашы дні. Так нарадзілася адна з маіх улюбёных сэрый “3 трамвая”. І яе я таксама перадаў у музей. Мне здаецца, што ёсць здымкі, месца якім у музеі. Яны павінны захоўвацца, іх трэба перыядычна выстаўляць і паказваць гледачу. На іх час выступае як дадатковы, новы вобраз. Зараз у моладзі новая кропка адліку ва ўспрыманні Мінска. Яна іншая, чым калісьці ў мяне, а дзякуючы музею яны змогуць убачыць і іншы горад, той, якім ён быў у тую эпоху. Мне пашанцавала, што я жыў тады, мне пашанцавала, што я сустрэўся з фатаграфіяй.

Вадзім КАЧАН,
фатограф, выкладчык

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст. ".
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст. ".
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст. " (у рамках экспазіцыі дзейнічае выстава **"Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве"**, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі.)
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст. ".
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст. ".
- Рээкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя"**.

Выставы:

- Выстава твораў скульптара і графіка Аляксандра Шапко **"Сюіта №45"** — да 29 верасня.
- Выстава жывапісу Ягора Батальёнка — да 26 верасня.
- Выстава Георгія і Наталлі Паплаўскіх **"Вехі творчасці"** — з 7 да 30 верасня.
- Выстава фарфору і роспісу па тканіне Эміліі Фокінай **"Дзіўныя звяры"** — да 25 верасня.
- На плошчы Свабоды праходзіць выстава партрэтаў легендарных мінчан **"Свабодны музей: гарадскія легенды"** (рэпрадукцыі шэдэўраў партрэтнага жывапісу з калекцыі музея) — да 30 верасня.
- Традыцыйная культурная акцыя **"Вераснёвая ноч у Мастацкім"** (наведвальнікаў будуць сустракаць абноўленыя экспазіцыйныя залы) — 10 верасня з 19.00 да 24.00.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-й ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст. ".
- У Дзень горада 3 верасня з 12.00 да 15.00 наведвальнікаў чакае тэатралізаваная святочная праграма **"І зноў жыве старадаўні дворык"** у традыцыях XIX стагоддзя.
- Кожную пятніцу і суботу з 17.45 да 21.00 у дворыку дома-музея адбываецца танцавальны Open air і бясплатны майстар-клас для пачаткоўцаў .

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Давыд-гарадоцкі роспіс"** з прыватнага збору А.М. Арлова, аднаго з першых даследчыкаў феномену "цікетак" — да 4 верасня.
- Кожную суботу ў 12.00 у музеі праходзяць майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў, саломкапляценні і роспісе яек.

ТЭАТРЫ**НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.Тэл./факс: 334 11 56.

- **4,5 — "Вяселле Фігара"** (камічная опера ў 4-х дзеях) В.А. Моцарта.
- **6,7 — "Кяханне**

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя **"Старажытная Беларусь"**.
  - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст. ".
- Выставы:**
- Выставачны праект **"Ад рымскага дынарыя да беларускага рубля"**.
  - Выстава фотамастакі Марыны Бацюковай **"Сула. Непарыўнае"** — да 11 верасня.
  - Эксклюзіўная выстава **"Прыватная калекцыя"** вядомага расійскага фотамастака Кацярыны Раждзественскай (Масква) — з 9 верасня да 30 кастрычніка.
  - Выстава **"Агароднінны кірмаш"** беларуска-канадска-ізраільскага фотамастака Аліка Замосціна — з 6 да 18 верасня.
  - Акцыя **"Вольнае піяніна"** — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
  - Інтэрактыўны праект **"Лазерны лабірынт"** — да 28 верасня.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.**Экспазіцыі:**

- "Мінск губернскі ў канцы XIX — на пачатку XX стст. ".
- "І з'езд РСДРП у асобах".
- "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
- "Гісторыя Дома-музея І з'езду РСДРП".
- Выстава ўнікальных рэалістычных фігур **"Свет старажытных людзей"** — з 3 верасня да 4 снежня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь"**.
- Выстава **"Перадвыбарны плакат Беларусі. Мінулае і сучаснасць"** — з 6 верасня.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
  - "Сезонныя змены".
  - "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
  - "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
  - "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
  - "Ахоўныя прыродныя участкі, рэдкія віды жывёл".
  - Персанальная фотавыстава Аляксандры Пяхота **"Падарожжа дадому"** — да 5 верасня.
- г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.
  - Выстава **"Экзатычныя жывёлы свету"** — да 5 верасня.
  - Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, *Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.*

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай

і Смерць" (балет у 2-х дзеях) П.Бюльбюль-аглы.

- **8 — "Царская нявеста"** (опера ў 2-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ" г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.

і музычнай культуры на беларускіх землях".

- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X—XIX стст. ".
- "Беларуская музычная культура XX ст. ".
- "Тэатральная культура Беларусі XX ст. "

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.

Майстар-класы:

- **Дэкупаж** для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свардлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе:

- пн. — *выхадны*, аўт. — *нядз.* — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава серыі карцін **"Лічбы на сэрцы"** Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Міхаіла Савіцкага — да 9 кастрычніка.
- Выстава **"Беларусы ў ІІ Польскім корпусе. Невядомыя старонкі Другой сусветнай вайны"** — да 2 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Археалагічныя знаходкі палаца вялікіх князёў літоўскіх. Штодзённасць Віленскага двара"** з фондаў Музея-палаца вялікіх князёў літоўскіх (Вільня) — да 11 верасня.
- Выстава **"Час. Рэчы. Прасы"** — да 18 верасня.
- Сектар *экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці*
- Выстава **"Беларусь у абдымках зорак"** — да 3 кастрычніка.
- Случкая брама*
- Інсталяцыя **"Застыўшыя хвіліны цішыні"** — да 30 верасня.
- Ратуша*
- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, *Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.*

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Уецца веер акрылены"** — да 5 верасня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.

Тэл./факс: 334 60 08.

- **7** — адкрыццё юбілейнага 25-га тэатральнага сезона. **"Адвечная песня"** (фольк-опера) Янкі Купалы.
- **8** — **"Адамавы жарты"** (камедыя паводле твораў Ф. Аляхновіча і Л. Родзевіча) С.Навуменка.
- **9** — **"Тры Жызэлі"** (драма) А.Курэйчыка.

- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
- Музейна-педагагічны праект **"Крочым у школу разам з Коласам"**.
- Стацыянарная выстава **"У хвалях няспыннага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа"** — да 30 верасня.
- Пешая экскурсія **"Мясцінамі Коласа ў Мінску"**.

- **"Самы лепшы дзень"** (дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"**.
- Музейна-адукацыйная праграма **"Музейны дэсант"** (сумесна з Дзяржаўным мемарыяльным гісторыка-літаратурным і прыродна-ландшафтным музеем-запаведнікам А.С. Пушкіна "Міхайлаўскае") — з 5 да 10 верасня.
- Музейная творчая майстэрня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэтрам.
- Акцыі:**
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Фотавыстава Марыны Бацюковай **"Свае гісторыі"** — да 20 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

*Філіялы Музея гісторыі горада Мінска***ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА**

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва"**.
- Выстава **"Горад, які мы не бачылі. Мінск на малюнках 1940 — 1950-х"** — да 11 верасня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Рэканструкцыя інтэр'ераў былога сядзібнага дома **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
- Выстава **"Цяпло душы"** Свята-Елісавецінскіх майстэрняў Ella (у экспазіцыі прадстаўлены ўнікальныя вырабы з фарфору, керамікі і шкла, выкананыя ўручную) — да 18 верасня.
- Выстава **"Героі атамнага фронту. Месяц падзвігу — Чарнобыль"** (арганізавана сумесна з Беларускім саюзам мастакоў і Фондам падтрымкі мастацтва і культуры "Чырвоны кут" (Масква) — да 23 верасня.
- Выстава **"Мінск Барыса Аракчэева"** — да 18 верасня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск у гістарычнай**

прасторы. Картаграфічны кабінет".

- **"Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, *праезд Чыжэўскіх, 8. Тэл.: 327 45 62.*

- Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, *праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.*

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.
- Выстава **"Мастацкія палотны "Мінскае палатно-Пакроў"** (мастацкія палотны, ручнікі, швейныя машыны).

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

АРТ-ГАСЦЁЎНА**"ВЫСОКАЕ МЪСТА"**

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Рэтраспектыўная выстава ўдзельнікаў фотаклуба "Мінск" **"Так! Гэта Мінск"** — да 25 верасня.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

- Выставачна-адукацыйны праект **"Па слядах мамантаў"** — да 30 верасня.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВА АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Чырвоная гасцёўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
- **"Адкрытае захаванне археалагічнай калекцыі музея"**.

"Старажытная гісторыя Гомельшчыны" (археалагічная экспазіцыя).

- **"Жылы інтэр'ер канца XIX — пачатку XX стст."**.

"Свет прыроды" (выставы "Загадкавыя фантазіі мора" і "Жывёльны свет Гомельшчыны") (грот палаца).**Выставы:**

- Выстава **"Біблейскія і міфалагічныя сюжэты ў заходнеўрапейскім мастацтве XVII — XIX стст."** (прадстаўлена больш за 70 твораў жывапісу, скульптуры і графікі з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь) — да 13 лістапада.
- Выстава **"Паралельны свет, або Міфы пра дамавікоў і лесавікоў"** (падарожжа ў загадкавы свет славянскай міфалогіі, забабонаў і магіі) — да 25 верасня.
- Выстава **"Атлантыда. Мігатлівыя скарбы Ёнагуні"** — да 9 кастрычніка.
- Выстава **"Узнагароды краін свету"** — да 25 верасня.
- Выстава **"Ёсць вочы ў кветак"** — да 25 верасня.

*Вежа палаца***Экспазіцыя:**

- **"Уладальнікі Гомельскага палаца Румянцавы і Паскевічы"**.
- Выставы:**
- **"Мудрая думка"** — выданні ўсходняй літаратуры другой паловы XX ст. — да 30 верасня.

*Паўночнае крыло палаца***Экспазіцыя:**

- **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
- Выстава:**
- Выстава **экзатычных жывёл**.
- Зімовы сад*
- **"Свет субтрапічных раслін і жывёл"**.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
- **"Музей крыміналістыкі"**.
- Выстава **"І памяць сэрца гаворыць"**.
- Выстава **"Мы ўспомнім зноў мінулую вайну..."**
- Выстава **"Зброя для моцных духам"**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Пастаянныя экспазіцыі:

- **"Прырода Лідчыны"**.
- **"Сучаснае мастацтва краю"</**